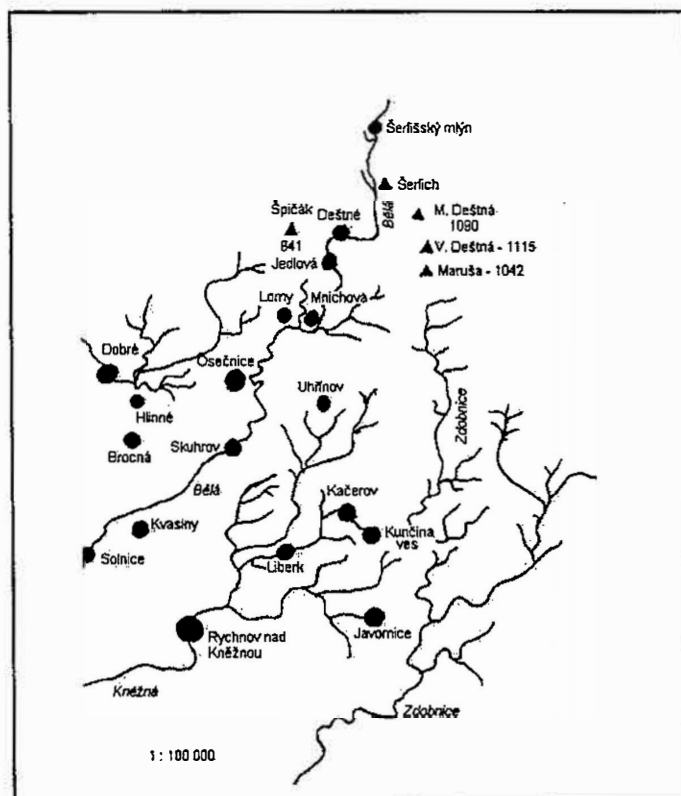

KRAJINNA EKOLOGIE

Mezioborový průzkum
v oblasti horního toku řeky Bělé
v okrese Rychnov nad Kněžnou

Návrhy pro šetrný rozvoj kraje

SOUKROMÉ REÁLNÉ GYMNÁZIUM
PŘÍRODNÍ ŠKOLA, O.P.S.
Praha 1999

Úvod:

Vážení a milí přátelé,

dostává se vám do rukou další sborník studentských výzkumných prací Soukromého reálného gymnázia Přírodní škola. Letos jsme se po pěti letech poprvé pokusili o mezioborový průzkum. Při sestavování metodiky práce jsme se opírali o poznatky moderní vědní disciplíny krajinné ekologie.

Tato věda se nesnaží krajinu analyzovat, ale syntetizovat a popsat ji jako přesně fungující systém, ve kterém má každá jeho součást svou nezastupitelnou funkci. Je to obdoba každého jiného živého systému, např. lidského organismu. Jednotlivé krajinné celky se dají analogicky přirovnat k orgánům lidského těla. Pro jeho dobré fungování je zapotřebí všech orgánů a pokud tomu tak není, organismus onemocní a může i zemřít. Stejně je tomu s krajinou. Každé místo v ní má svou funkci, kterou musí splňovat. Pokud tedy člověk krajinu využívá, měl tyto funkce respektovat a podporovat. Jen tak docílí harmonického soužití s přírodou. Člověk má však zároveň jedinečnou schopnost charakter a fungování krajiny dotvářet a zkrášlovat. Ideálním příkladem z historie jsou Krčínovy rybníky na Třeboňsku. Zde byl v minulosti pochopen základní charakter kraje, jímž je v tomto případě voda, rozsáhlé bažiny byly však nahrazeny pro člověka přijatelnějšími rybníky. Krajina tak byla zkulturněna, je maximálně využívána a přesto zde příroda nijak výrazně netrpí a kraj dodnes vzkvétá. O něco podobného v malém jsme se chtěli pokusit na Rychnovsku. Výsledkem naší práce by tedy měly být konkrétní návrhy na šetrné využití tohoto kraje.

Součástí naší práce bylo posouzení problému záplav, které tuto oblast postihly v roce 1998. Doufáme, že naše postřehy pomůžou předejít podobným katastrofám a jejich dopadům na životy lidí.

Byli bychom rádi, kdyby naše práce přispěla k hledání rovnováhy člověka s přírodou. Myslíme si, že k harmonickému soužití lidí s krajinou není třeba vrátit se na stromy, je jen třeba krajinu pochopit a respektovat.

Vojtěch Barták

Skupina pracovala ve složení:

Vojtěch Barták – kapitán
Marie Dernovšková
Aleš Doucek
Pavλίna Dvořáková
Martin Hábovčik
Jakub Mařík

Cíle:

1. Popsat ideální (původní) fungování krajiny jako organismu, ve kterém má každá samostatná oblast svou specifickou funkci.

2. Posouzení současného stavu krajiny, čím se odlišuje od ideální (původní) struktury, tedy jakou má stabilitu a co tyto odchylky způsobují (popř. způsobovaly).

3. Navržení procesu návratu k ideální (původní) struktuře a fungování krajiny a tím i k jejímu harmonickému využití, které bude respektovat přirozené funkce jednotlivých samostatných oblastí.

4. Posouzení problému záplav.

Metodika:

1. Předběžné rozdělení krajiny do samostatných geomorfologických celků.
2. Sbíráni informací o těchto celcích
 - a) literatura - Státní ústřední archiv Praha
 - Muzeum v Rychnově nad Kněžnou
 - Městská knihovna v Praze
 - b) vlastní terénní výzkum *)
 - c) I - ťing
 - d) výsledky ostatních výzkumných skupin
3. Zdokumentování místní historie a vytvoření historických map.
4. Přehodnocení rozdělení krajiny a charakterizace jednotlivých celků.
5. Navržení optimalizačních zásahů do krajiny.

**) Geomorfologický průzkum*

1. vytvoření mapy s rozlišením nadmořských výšek
2. nákresy krajiny v terénu a zapisování jejího rázu

Geologický a hydrologický průzkum

1. studium literatury
2. vlastní terénní výzkum - určování hornin na stanovišti
 - určování směrů a hustoty tektonických poruch pomocí virgule
 - pozorování vodní sítě

Botanický průzkum

1. vlastní terénní výzkum: a) stanoviště ve volné přírodě
 - určení dominantních druhů ve stromovém, keřovém a bylinném patře
 - určení druhové diversity
 - stanovení původního porostu podle mapy
 - srovnání původního porostu s dnešní stavbou pater
 - ohodnocení ekologické stability
2. stanoviště ve vesnici nebo městě:
 - určení dominantních druhů ve stromovém (případně v keřovém, bylinném) patře přímo v objektu i v jeho okolí
 - určení druhů nejstarších stromů
 - stanovení původního porostu v okolí

Historický průzkum

1. Studium literatury - Státní ústřední archiv Praha
 - Městská knihovna v Praze
 - Muzeum v Rychnově nad Kněžnou
 - literatura získaná od místních obyvatel

2. Rozhovory s místními obyvateli

Místní názvy

1. Rozhovory s místními obyvateli
2. Studium literatury – diplomová práce studentky z Dobrého, pojednávající o místních názvech v oblasti.

Pověsti

1. Studium literatury
2. Rozhovory s místními obyvateli

Terénní zpráva

Pavλίna Dvořáková

Terénní část expedice 1999 proběhla v termínu od 1. 6. do 14. 6. . Zkoumaná oblast se nalézá v severní části okresu Rychnov nad Kněžnou, při horním toku řeky Bělé. Území jsme si rozdělili do několika oblastí.

První, pracovně nazvaná "masiv", zahrnuje nejvyšší kopce Orlických hor (Velká Deštná, Malá Deštná, Maruša, Orel aj.). K této oblasti náleží stanoviště č. 1, 2, 3 a 5. Ve středu 2. 6. jsme založili první stanoviště v Luisině Údolí, za klidné a optimistické nálady jsme započali naše výzkumy. Z vesnice v údolí jsme se vyšplhali na Velkou Deštnou. Sešli jsme o několik metrů níže na Malou Deštnou. Po návštěvě Malé Deštné jsme sestoupili do údolí. Protéká tudy Bělá (v létě se zde rozlila) a nyní zde opravují koryto bagry. Osada, která se zde nalézá, se jmenuje Šerlišský mlýn. Necelá skupina se vrátila směrem k Malé Deštné na Masarykovu chatu. Přespali jsme v bukovém lese nad deštným v Orlických horách. Nádherné místo, ale v noci přšelo.

Druhá oblast je situována v údolí Deštného v Orlických horách. K této oblasti náleží stanoviště č. 6, 7 a 8. Celou noc a ráno přšelo, déšť nám na náladě nepřidal. Usídlili jsme se ve vchodu do ZŠ a zde také strávili celé dopoledne. Odpoledne se naše skupina rozdělila u chaty Panorama. První část měla za úkol založit stanoviště na Špičáku, druhá část se chtěla pokusit zastihnou faráře v Deštném na mši. To se jim nepovedlo. Navečer jsme vylezli na kopec ke kostelu sv. Matouše a přespali jsme kousek opodál v ubytovně Vesmír. Byl to příjemný večer i noc.

Třetí oblast, nazvaná oblastí přítoků, se nachází jižně od Deštného kolem vesnice Mnichová. Sahá až k Novému Hradu (Klečkov). Spadají pod ní stanoviště č. 9, 10 a 11. Ráno, 4. 6., proběhla debata s farářem v ubytovně Vesmír. Pak jsme vyrazili do terénu. Zpracovali jsme stanoviště "kostel sv. Matouše". Přišli jsme do vesnice Hutě. Část skupiny zpracovala stanoviště Mnichová. Pak jsme se všichni znovu sešli a vyrazili jsme směrem na Skuhrov. Cestou jsme založili stanoviště Zbytky Hrádku. Přespali jsme na vrchu poblíž Skuhrova.

Čtvrtou oblast tvoří údolí Skuhrova nad Bělou. Náleží k ní stanoviště 14, 15, 16 a 31. Pozdě ráno jsme vyrazili na cestu do vesnice Proloh. Měli jsme klidnou a příjemnou náladu, vesnice na nás také zapůsobila velmi pozitivně. Dorazili jsme do Skuhrova, část skupiny vylezla na svah nad Skuhrovem, kde stojí kostel sv. Jakuba. Potom jsme došli do nedaleké vesnice Hraštice. Byl tam klid. Pak jsme znovu došli ke kostelu, kde ve 14. století stál hrad, ale dnes tam již jsou jen nerovnosti v terénu. Vrátili jsme se na základnu a tam jsme strávili celou neděli.

Pátou oblast tvoří plošina vesnic kolem Dobrého, proto byla pracovně nazvána "plošina Dobrého". Zahrnuje stanoviště 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 a 24. Pondělí 7.6. jsme dorazili do Brocné. Na náměstíčku jsme počkali na oběd, Jakub s Martinem získali od místní učitelky materiály o této oblasti a pověsti. Z Brocné jsme odešli do Svineckého dvora. Později jsme došli k lesu, kde jsme měli spát. Vydali jsme se do Hlinného. Návštěva vesnice byla mimořádně úspěšná. Místní obyvatelé nám sami nabízeli své vzpomínky a vědomosti. V úterý jsme se vydali na cestu do Živiny. Poté jsme došli do Dobrého, kde jsme na stanovišti strávili celkem dlouhou dobu a pak se vydali na oběd. Hned po obědě začala hrozná bouřka, kvůli které jsme změnili své plány a přespali na základně. Ve středu jsme se do oblasti vrátili a prošli Lomy, Sekyrku, Osečnici a odešli na oběd do Skuhrova.

Šestou oblastí je okolí Uhřínova a pod ním pramenících potoků (Kněžná a její přítoky). Patří do ní stanoviště 25, 26, 27, 28, 29, 30 a 32. Ráno ve čtvrtek 10.6. jsme vyrazili z Rychnova nad Kněžnou do bývalé osady Benátky. Prošli jsme klidně údolím Bělé až na silnici vedoucí k Uhřínovu. Zde jsme založili stanoviště u bývalého mlýna v Polance, kde byla barokní socha s křížkem. Přespali jsme na základně v Uhřínově. Tuto oblast jsme navštívili ještě jednou, a to hned druhý den, kdy jsme ze základny vyrazili ráno do vesnic Malý Uhřínov, Pičberk, Ovčín a Debřece. Po obědě jsme zpracovali nejvyšší část oblasti,

okolí bývalé osady Bukový, a údolí jednoho z přítoků Kněžné. Uhřínov jsme zpracovali v sobotu 12. 6. ze základny.

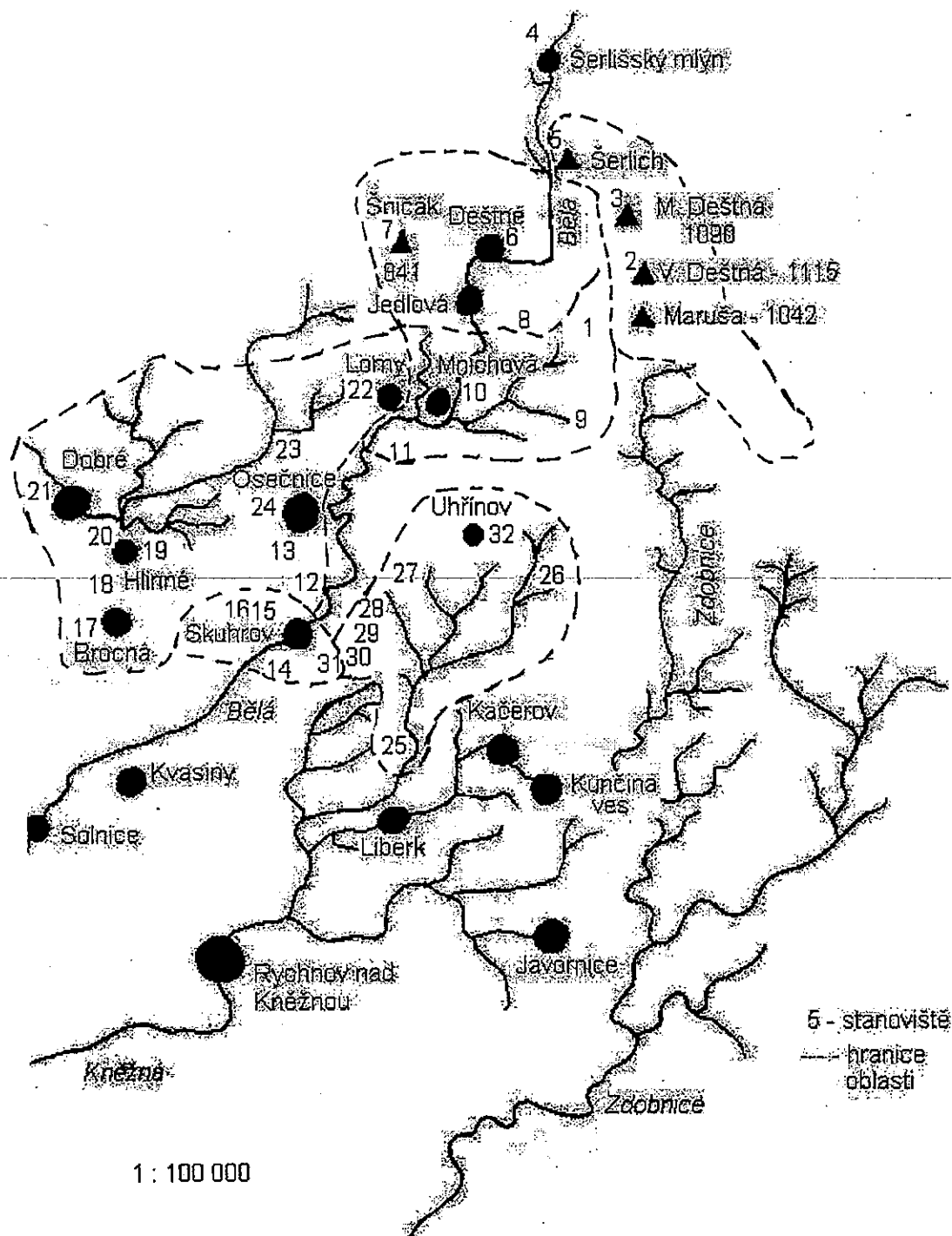
Poslední, sedmou oblastí, je kaňon Bělé. Ten jsme však neprocházeli zvlášť. V následující mapě je přehled oblastí a stanovišť.

Foto: Pavlína Dvořáková

Skupina v terénu

Mapa oblasti a stanovišť

Výsledky:**Geomorfologie oblasti**

Vojtěch Barták

Bezesporu nejvýznamnějším geomorfologickým prvkem krajiny severní části okresu Rychnov nad Kněžnou je ostře zařízlý kaňon říčky Bělé. Tok pramení několik kilometrů od městečka Deštné v Orlických horách pod vrchem Vrchmezí a již velmi brzy se zařezává hluboko mezi okolní kopce. Asi 1 km od pramene činí výškový rozdíl toku a okolních vrchů téměř 300m. Řeka zde protéká kolem vůbec nejvyšších kopců Orlických hor. Na východě se v úseku mezi pramenem a Deštným zvedá mohutný masiv, tvořený vrchy Velká Deštná (1115 m n.m. – nejvyšší vrch), Malá Deštná (1090 m n.m.), Maruša (1042 m n.m.), Větrník (1096,7 m n.m.), Orel (1099 m n.m.), Střední vrch (1000 m n.m.) a Tetřevce (1043 m n.m.). Masiv má protáhlý tvar a je směřován ze severozápadu na jihovýchod. Dominantou masivu je Velká Deštná, která je nejvyšším kopcem Orlických hor. Je z ní nádherný výhled do celého dalekého kraje. Tento výrazný komplex kopců vznikl jako důsledek nahnutí metamorfítů ze severovýchodu přes vrstvu sedimentů. Masiv tvoří zakončení tohoto nasunutí, které se dále na severovýchod mírně svažuje a vytváří polskou stranu Orlických hor. Asi po 3 km se Bělá prudce stáčí ze svého dosavadního jižního na směr západní a protéká obcí Deštné v Orlických horách. Město leží v poměrně mělkém údolí, z kterého dále na jihozápad a později na jih vybíhá kaňon Bělé. Po východní straně se táhne plošina Deštného podél řeky a asi po 3 km jižně od obce je zakončena vrchem Ovčár. Na západním břehu je svah o něco méně prudší a má ráz spíše náhorní plošiny, než strmých kopců, jako je tomu na druhém břehu. Západní břeh má v nejvyšších polohách nadmořskou výšku kolem 650 m n.m., východní břeh cca 700 m n.m. .

Od Deštného teče řeka asi 3 km na jih. V tomto úseku, zvláště v jeho jižní části, jsou dominantním prvkem přítoky Bělé, kterých je právě zde nejvíce. Jedná se o Koutský potok, Huťský potok a jejich přítoky. Protáhlý plochý hřeben, táhnoucí se po východním břehu Bělé, je zde doslova rozbrázděn koryty těchto potoků a vše se postupně svažuje do centrálního kaňonu řeky. Řeka tak nabírá na síle a ještě hlouběji se zařezává mezi okolní strmě trčící kopce. Dno jejího koryta je zde však již o něco širší. Jedním z dominantních kopců, obklopujících řeku, je patrně vrch Klečkov, na kterém od středověku stával hrad, strážící stezku, která vedla právě kaňonem Bělé. V těchto místech již řeka mnoho přítoků nemá, valí se jediným tokem do obce Skuhrov. Zde se kaňon náhle otevírá a těsně před Skuhrovem tak vzniká doslova "brána hor". Skuhrov nám již leží na plošině, která se zde rozprostírá od severozápadu až na jihovýchod. Na sever se tato plocha mírně zvedá a tvoří náhorní plošinu nad kaňonem řeky v úseku cca 3 – 4 km od Skuhrova. Tato vyvýšená plocha se od Bělé táhne dále na severovýchod a má rozlohu cca 3 x 5 km. Její hranice však není ostrá, volně přechází v plošinu, místy připomínající až Polabí, která se táhne dále k Labi. Nadmořská výška se zde pohybuje cca mezi 400 – 500 m n.m. . Místopisně je tato oblast nazývána Orlické podhůří.

Vesnice Uhřínov leží na jakési náhorní plošině, na které jižně od vsi pramení několik toků (přítoky Kněžné). Ty si kolem sebe vytvářejí táhlá údolí, směřující na jih. Nadmořská výška v této oblasti je cca 600 - 650 m n.m. na plošině a cca 500 - 600 m n.m. v údolí.

Geologická stavba

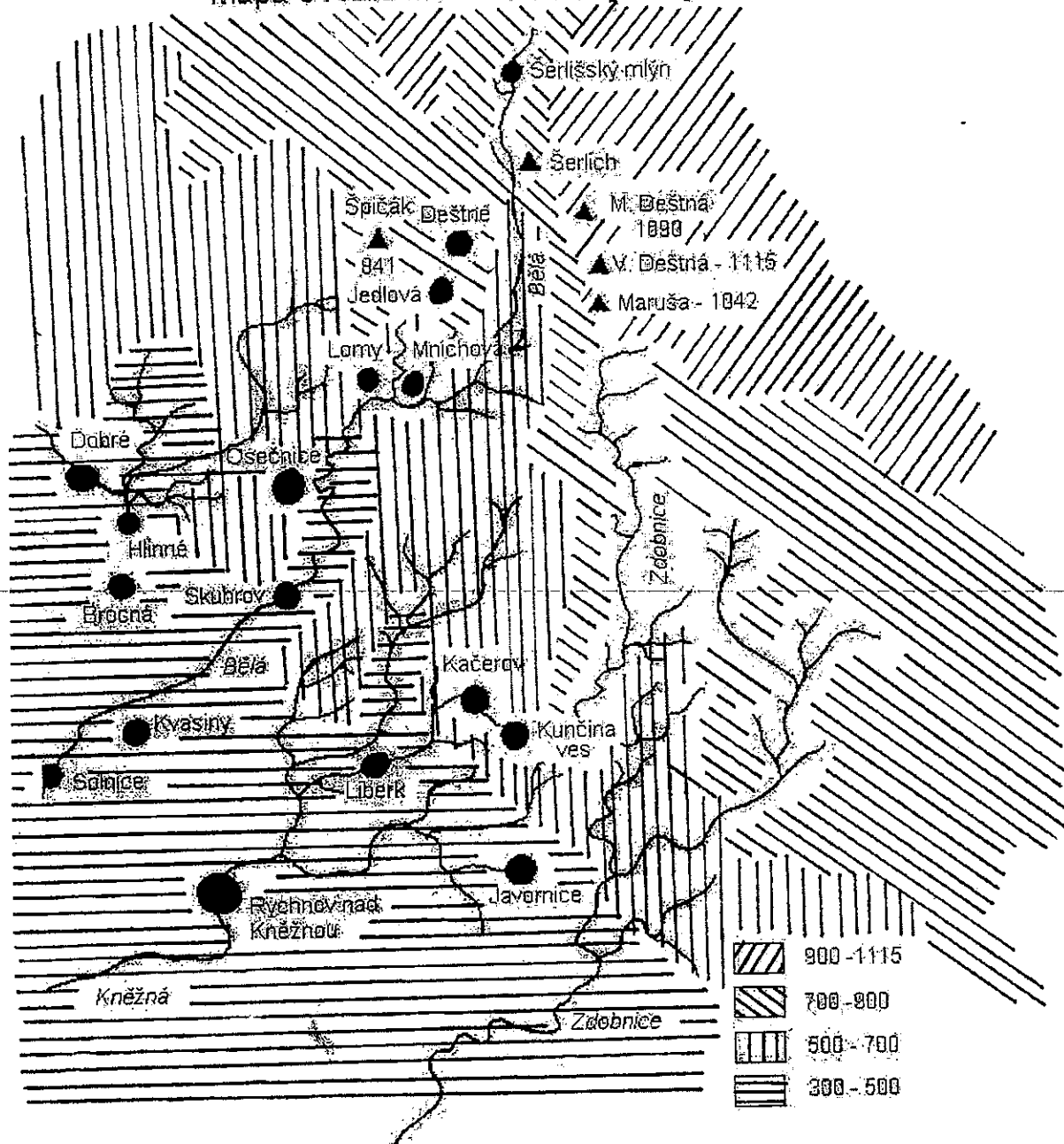
Aleš Doucek

Z hlediska geologického členění patří celé území k Českému masívu. Nejstarší v oblasti je tzv. *lugická oblast* se dvěma jednotkami: ORLICKO - KLADSKÉ KRYSTALINIKUM (tvořené přeměněnými horninami prekambriického stáří - ortoruly, svory, migmatity, pararuly, krystalické vápence tzv. stroňské série) a novoměstské krystalinikum s plošně významným výskytem fylitů a zelených břidlic.

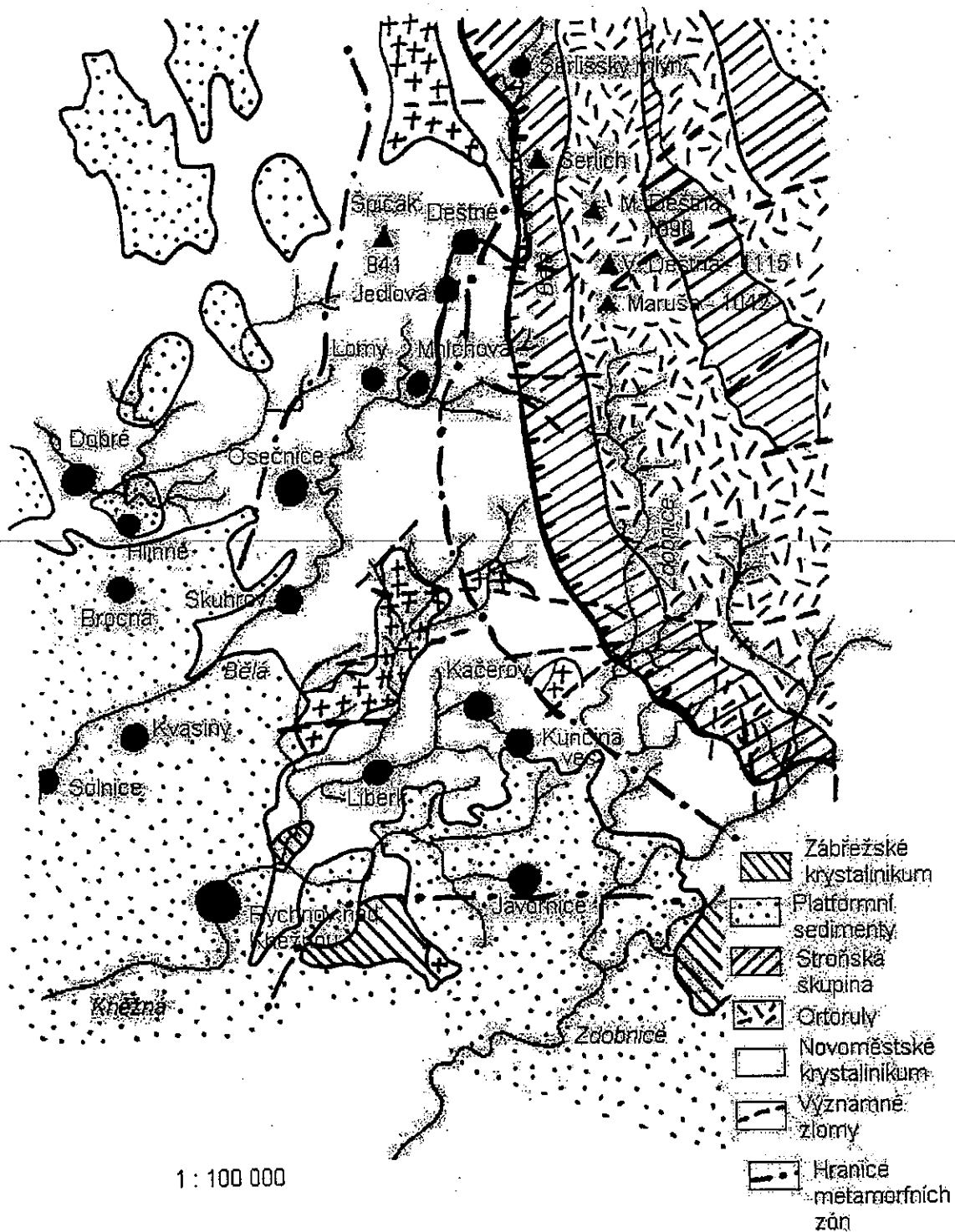
Pokryv uvedených jednotek vytvářejí mladší horniny platformní, představované usazenými horninami české křídové pánve (jílovce, slínovce atd.)

Přesná geologická stavba je zaznamenána v přiložené geologické mapě (na str. 10)

Mapa s rozlišením nadmořských výšek

Geologická mapa

Charakteristika vodní sítě

Aleš Doucek

Převážná část Orlických hor náleží do povodí Orlice a prostřednictvím Labe k úmoří Severního moře.

Podzemní vody

Geologická stavba Orlických hor, budována především nepropustnými krystalickými horninami (ortoruly, migmatity, pararuly, svory, mramory), není příznivá pro vznik větších zásobáren podzemní vody, většina vody je odváděna povrchovým odtokem. Část vody také prosakuje puklinami a mohou se tvořit zásobárny menší.

Prameny, které se v této oblasti vyskytují poměrně hojně, se vyznačují malou vodnatostí.

Povrchové vody

Vodní síť v námi sledované oblasti je tvořena třemi základními toky: Bělou, Kněžnou a Zdobnicí. Bělá, pramenící cca 3 Km severně od Deštného v Orlických horách pod vrchem Vrchmezí, má tok dlouhý asi 38 Km a od svého pramene pokračuje přes Deštné, Skuhrov, Kvasiny, Solnici, Černíkovice a u Častolovic se vlévá do Zdobnice. Nedaleko svého ústí přijímá Kněžnou, která pramení asi 2 Km západně od Uhřinova a která má délku asi 25 Km. Tok Kněžné je téměř rovnoběžný s tokem Bělé a jejich vzdálenost je asi 3 Km. Zdobnice pramení na svahu Velké Deštné a po cca 34 Km toku se nad Doudlebamí vlévá do Divoké Orlice.

Jak již bylo uvedeno srážkové vody zde nepronikají do větších hloubek a většinu jich odvádí povrchový odtok. Toto je jedna z příčin rozvodňování řek a potoků za vydatnějších dešťů (které v oblasti nejsou nijak neobvyklé).

Botanická zpráva

Marie Dernovšková

V popisu původního porostu v námi zkoumané, oblasti (čili v okolí horního toku řeky Bělé až po Skuhrov) začnu od nejvyšší a také nejsevernější části. Původní porost na vrcholu nejvyšší hory Orlických hor, Velké Deštné, a okolním masivu jsou horské smrčiny. V nižších polohách tohoto masivu jsou původní acidofilní bučiny. Postupujeme-li ze severu na jih z vyšších poloh do nižších jsou zde až cca po spojnici vesnic Dobré, Skuhrov a Liberk většinou květnaté bučiny.

Podél vodních toků, které jsou často v prudce zařízlých údolích, jsou v této ještě stále horské oblasti původní suťové lesy. V těsné blízkosti toků jsou však původní lužní lesy s olší a jasanem ve stromovém patře. Směrem na jih následuje za pásem květnatých bučin cca 2 km široký pás acidofilních doubrav a po něm až k Rychnovu pás dubohabrových hájů. V této oblasti bychom podél vodních toků měli nalézt olšiny.

Dnešní porost v celé oblasti tvoří převážně smrková monokultura, vysazovaná z hospodářských důvodů a z důvodů rychlého růstu smrku na vykácených místech. Smrk se do oblasti bučin a doubrav dostával postupně. Radikální změna hospodaření ve zdejších lesích nastala v polovině 16. století. Až dosud se totiž majitelé zdejších panství zabývali myslivostí, ale právě v 16. století nastala změna z důvodu větší potřeby dřeva. Nejdříve bylo dřevo užíváno pouze na palivo a stavbu, ta začala v blízkosti vodních toků, po kterých bylo dřevo plaveno. Větší potřebu dřeva však měly kutnohorské doly, do kterých se zde dřevo po vyčerpání Krkonoš těžilo. Během třicetileté války se porost mohl zotavit, neboť těžba dřeva ustala. Další vlna ničení lesů zasáhla tuto oblast v 19. století v období průmyslové revoluce. Dnes je zde již relativně málo z původního porostu bučin nebo doubrav. Ke snižování ekologické stability dochází také výstavbou lyžařských vleků a sjezdovek.

Vývoj společenstev podél toku od původní do dnešní podoby je tok od toku různý. Některé toky (Kněžná a její přítoky blízko pramene) mají v této oblasti relativně zachované lužní společenstvo, u jiných však (Bělá) je velká část toku narovnána a svedena do

betonového koryta či pod vesnicí do betonových trubek (potok v Dobrém).

Dalšími významnými úpravami v krajině, konkrétně v níže položených částech v oblasti u Deštného a na území nad údolními řek, bylo kácení lesů za účelem zvětšování rozlohy polí. To se v menší míře dělo dříve než těžba dřeva ve výše položených oblastech. Rozloha polí se výrazně zvětšila v padesátých letech s příchodem používání zemědělské techniky a likvidace remízků. K budování dnešního rázu krajiny výrazně přispěl vznik asphaltových silnic po druhé světové válce (napřimování komunikací má však své kořeny již u Josefa II.)

Současný stav porostu je následující: masiv Velké Deštné je porostlý smrčinou, trochu níže míchanou s jeřábem. Úplný vrcholek pokrývá velmi nízká kosodřevina a většina smrků těsně pod ním je suchá, což je zřejmě způsobeno emisemi z tepelných elektráren apod. Ovšem na Malé Deštné je cca 8 let stará smrková monokultura vysázená v řádkách jako brambory. V nižších polohách, jižněji, v oblasti původních květnatých bučin jsou také převážně smrkové monokultury, ale častěji než na svazích hor zde nalezneme původní porost. Nejvíce původních bučin je v této oblasti na svazích kaňonu řeky Bělé mezi Skuhrovem a Jedlovou. Jižně od spojnice Dobré - Skuhrov - Liberk je možné nalézt části původních doubrav, většinou ve smrčinách, méně často již samostatně. Podél vodních toků, jak již jsem se zmiňovala, je porost různý. Častá jsou vybetonovaná koryta, která byla při loňských záplavách jednou z hlavních příčin.

Historie oblasti

Vojtěch Barták

Pro potřeby našeho výzkumu jsme pro dokumentaci vybrali období od příchodu Slovanů (5. - 6. stol.) až po 19. stol. .

Oblast horního toku řeky Bělé byla osídlena poměrně pozdě, neboť se zde od příchodu Slovanů až do 13. století rozprostíraly jen pusté pralesy, které neskýtaly mnoho pohostinnosti pro osidlování. Zmínky o starším osídlení jsou až v oblasti náhorní plošiny severozápadně od Skuhrova kolem vesnice Dobré (Dobré - první zmínka 1157). Oblast však byla důležitá z jiného hlediska - vedly přes ní dvě důležité obchodní stezky do Kladska. Jedna přicházela od Solnice přes Kvasiny, Skuhrov a dál podél toku Bělé až do Deštného, kde se na ni napojovala druhá stezka, vedoucí ze západu od Opočna přes Dobrušku. Odtud vedly obě společně až k hranicím (zde nám již není přesná trasa známa) a do Kladska. Pro dobrou představu o tehdejší kraji je nutné si uvědomit, že dnešní státní hranice v těchto dobách neexistovala.

Ve třináctém století se situace podstatně mění. Kraj je sužován nájedzy okolních rozpínavých národů - Poláků, Uhrů, Mongolů a Tatarů - a je tedy třeba oblast dostatečně zajistit. Proto jsou v této době vystavovány na stezkách strážné hrady. V naší oblasti byl první asi hrad Skuhrov, kde se v roce 1280 připomíná jako první majitel Mutina Skuhrovský z rodu Půticů. Tento rod byl jedním z hlavních rodů, kolonizujících Orlické hory. Mutina se svým otcem Sezemou z Kostomlat založili u Opočna roku 1272/3 cisterciácký klášter Svaté Pole a svěřili mnichům kolonizaci zdejšího území. Kam až sahal jejich vliv dnes nevíme, ale je pravděpodobné, že založili i vesničku Deštné v Orlických horách (původně se jmenovala asi Dešné) - poslední lidská obydlí ve vysokých horách. Vesnice je připomínána již před rokem 1342, dokonce s gotickým farním kostelem. V 15. století, tedy v prvním období zakládání skláren v této oblasti, z ní cisterciáci udělali sklářskou huť pro potřeby kolonizace.

Na zmíněné stezce byl na přelomu 13. a 14. století postaven ještě další hrad - Solnice. Skuhrov se v té době dostává do držení moravských pánů z Meziříčí. Ve 14. století již kolem hradu Skuhrov vzniká velká vesnice, později povýšena na městečko s právem trhovým. Stává se tak významným centrem oblasti a samostatným panstvím. K jeho rozvoji přispívá i např. vznik tvrze ve Svinné. V roce 1354 je však v oblasti založeno panství nové, jež tvoří především další strážný hrad Hlodný a nedaleká vesnice Velký Uhřínov, kde byl i hlavní kostel. Toto panství zde založil rod ze Žampachu. 14. století je uzavřeno návratem panství do rukou rodu Půticů, neboť panství skuhrovské i s Kvasinami koupil v roce 1387

Půta z Častolovic, katolík, stoupenec krále Zikmunda a odpůrce husitů, a roku 1393 k němu připojil i hrad Hlodný.

V patnáctém století se udála ve struktuře zdejšího osídlení důležitá změna. Hrad Hlodný se ukázal jako příliš odlehlý (patrně po připojení ke skuhrovskému panství) a pro nové potřeby také dosti malý. Byl proto nahrazen Novým Hradem, který je dnes nazýván Klečkov (po svém posledním majiteli). První zmínka o něm je z roku 1427, kdy jej patrně postavil syn či vnuk zmíněného Půty. Hrad Hlodný od té doby chátrá. Nový Hrad byl postaven na velmi dobře položeném místě, neboť roku 1440 byl obléhán hejtmánem Janem Koldou ze Žampachu a zůstal nedobyt. Roku 1454 dostal oblast nejvyšší purkrabí Zdeněk ze Šternberka, který ji však hned po dvou letech převedl na svého krále Jiřího z Poděbrad. Nový Hrad král dokonce dědí jako část majetku svého rodu. Za jeho vlády patrně již chátrá dříve významný hrad Skuhrov, neboť již není používán. Oblast je již dobře osídlena a není třeba strážného hradu na stezce, jejíž význam stále více upadá. Po Jiřím z Poděbrad dědí panství jeho syn Jindřich z Minstrberka, který je však prodal Vilému z Pernštejna. V té době byly oba hrady (Skuhrov a Nový Hrad) již pusté. Nový pán připojil panství k většímu, jehož centrem byl velmi významný hrad Potštejn.

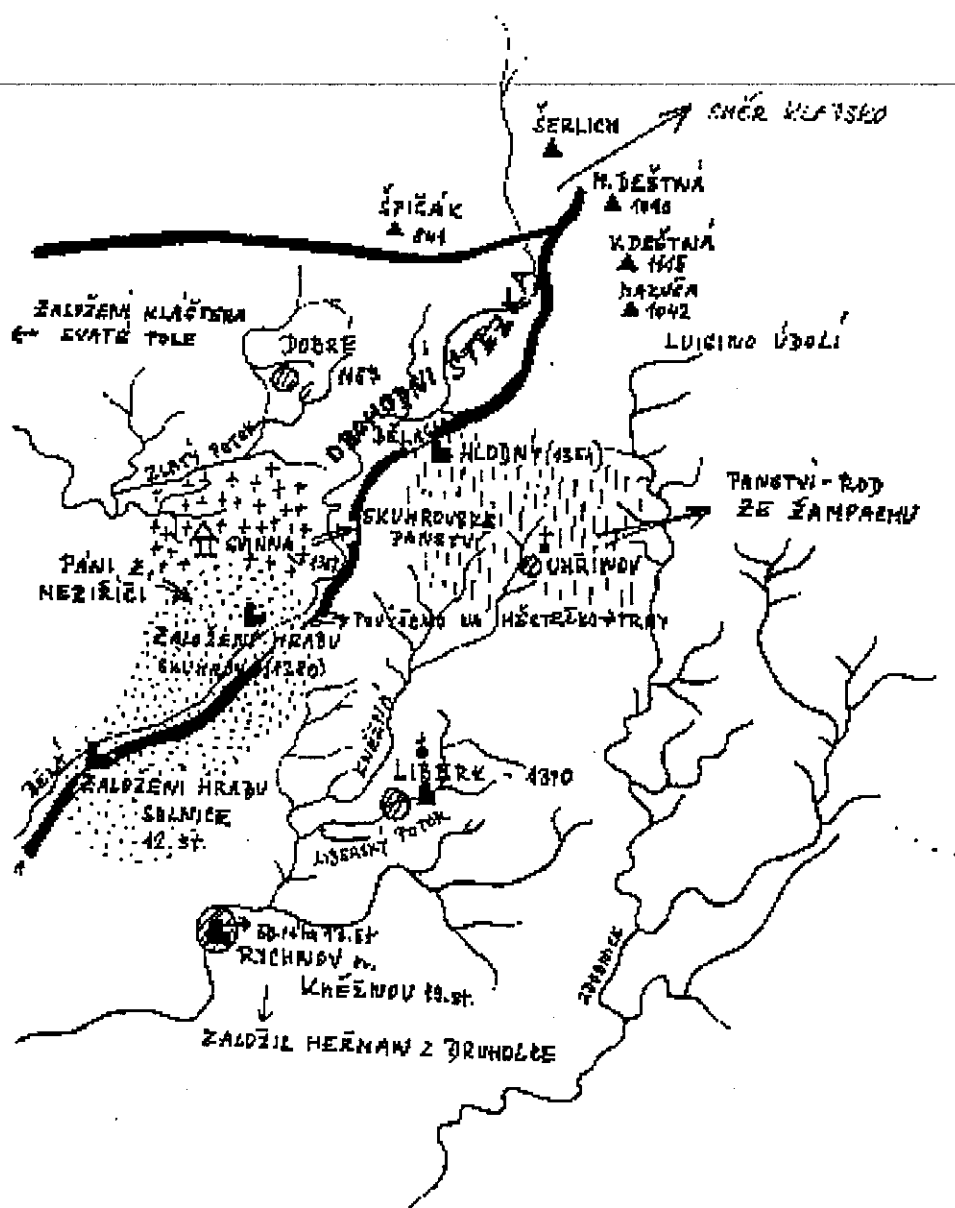
V letech 1521 - 1534 zde vládne Vilémův syn Vojtěch, o kterém jsou záznamy jako o dobrém hospodáři. Patrně od něj panství koupil Arnošt, falckrabí rýnský, a celé je rozprodal. V roce 1558 od něj Skuhrov i s Novým Hradem a Uhřínovem koupil Benjamin z Vlkanova. Za jeho vlády se kraji vedlo dobře, nové centrum oblasti bylo vytvořeno v Solnici (Skuhrov tak ztrácí svůj původní význam). Vlkanovští vydrželi u vlády až do pobělohorské doby a za tu dobu stihli kraj velmi zvelebit. Dva synové Benjamina oblast rozdělili na dvě části, hranicí byla Bělá. Ve vesnicích zakládali dvory a dřevěné tvrže (Malá Svinná, Velký Uhřínov, Kvasiny, Ještětice, Rybníček), v Solnici dokonce pivovar a mlýn. V této době (1596) definitivně zaniká Nový Hrad, na němž sídlil loupeživý rytíř Mikuláš Klečka. Pro jeho řádění byl podle legendy hrad dobit sousedními pány a zničen. Období Vlkanovských uzavírají čtyři vnuci Benjamina z Vlkanova. Jeden z nich, stejného jména, se zasloužil o kolonizaci nejzazších částí hor. V roce 1620 mimo jiné založil osadu Jedlové.

Události kolem bitvy na Bílé hoře přinesli zásadní zvrat a skončilo tak období rozkvětu kraje. Vlkanovští byli (částečně právem) obviněni z účasti na povstání proti císaři, majetek byl zkonfiskován a následně prodán Jindřichu z Donína. Podle zpráv, jež o něm máme to byl vysloveně zlý člověk, který společně se svým synem Hanibalem panství jen zadlužil. Přejímá je tedy jeden z věřitelů, Šimon Applman z Kolichreitu. Po jeho smrti bylo císařem přiděleno Frebonii z Pernštejna, která než zemřela (1646) odkázala vše bosým karmelitánům v Praze.

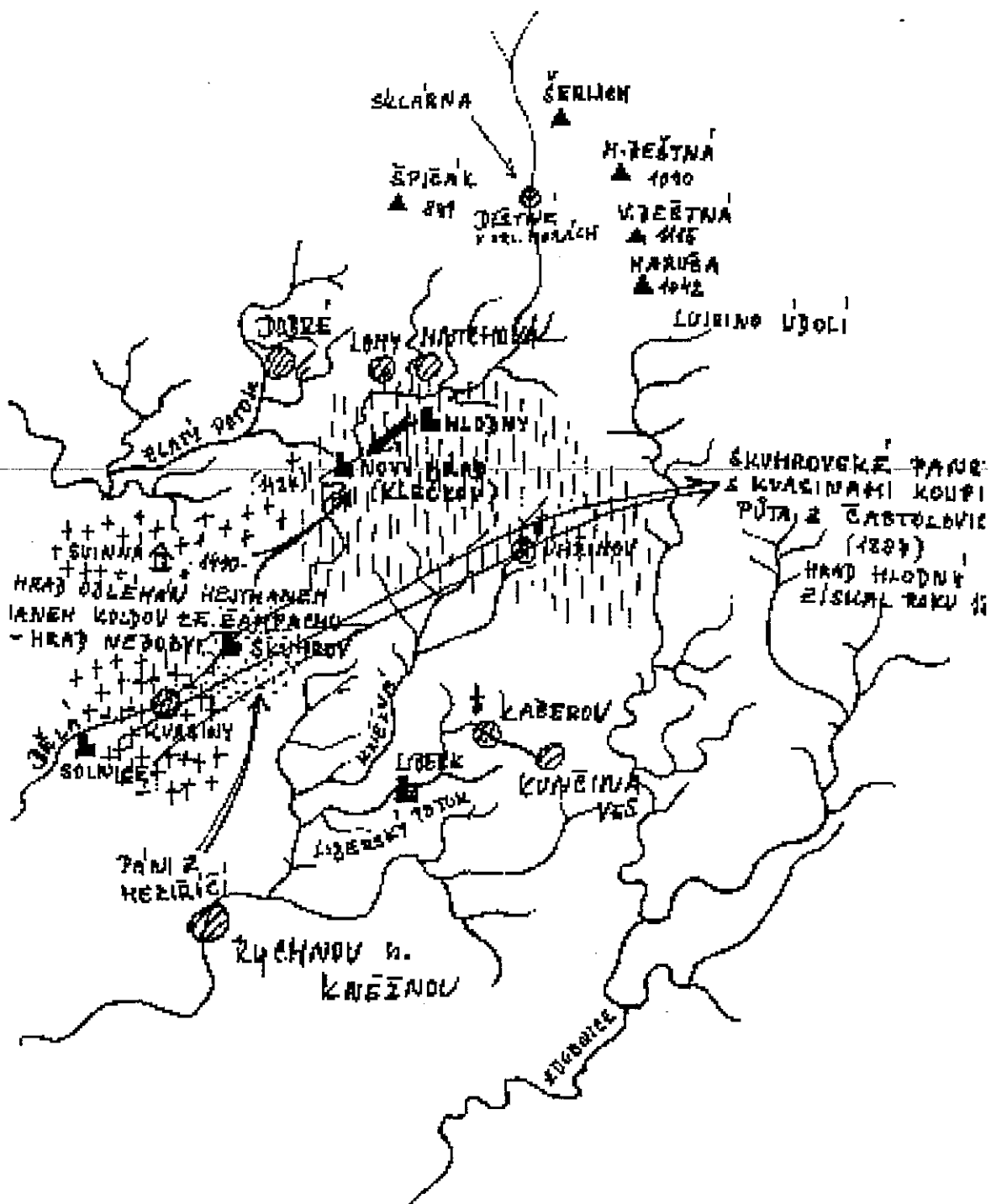
Karmelitáni přišli do země zubožené třicetiletou válkou. Všude byli jen liduprázdné vesnice a vypálené kostely. Ujali se však obnovy kraje skutečně svědomitě. Nové centrum zřídili v Kvasínách, počali obnovovat zaniklá řemesla, stavěli nové kostely (Solnice, Skuhrov, Deštné, Sv. Matouš u Deštného aj.), u kterých zřizovali školy, zajišťovali zdejšími mladými lidem vysoké vzdělání zdarma, zkrátka přinesli skutečný rozvoj. Jejich stočtyřicetiletou vládu však ztrpčovaly slezské války, které oblast zasáhly opravdu krutě. Ve vesnicích sídlila vojska střídavě pruská a císařská, která si brala vše podle libosti a bez ptaní. Lidé trpěli hladem, mladí muži byli odváděni do armády a do toho přišlo dvojí silné krupobití (1746 a 1761). Války trvaly prakticky nepřetržitě od roku 1740 do roku cca 1770. po nich v kraji nezbyl téměř žádný dobytek, pole byla zničená, všude jen hlad a bída.

Významným zlomem byl nástup Josefa II. k moci (1780). V roce 1787 v rámci rušení řádu zrušil také karmelitány a oblast padla do rukou státnímu náboženskému fondu, tedy pod správu úředníků. Ti se o zdejší život prakticky nestarali. Panství se jim podařilo tak zadlužit, že bylo nutné jej roku 1824 vydražit. Koupil je rytíř Antonín Slivka se svou sestrou. Noví majitelé oblast dosti zvedli - nastal rozkvět bělidel plátna a přize ve Skuhrově, Klečkově a Kvasinách. V srpnu 1854 zasáhla Solnici, Kvasiny a Skuhrov rozsáhlá epidemie cholery, při níž zemřela téměř pětina obyvatel. Po smrti Slivkových majetek přechází na Luisu z Frankenberku z Pruska. Ta si nevedla příliš dobře, kácela lesy a oddávala se hazardním hrám, až panství opět zadlužila. Koupil je tehdy Josef Huppmann, který se pokusil o výrobu likérů v panském pivovaru, leč bez úspěchu. V roce 1890 se oblasti na krátký čas ujímá židovská firma Goldštejn a Ollendorf z Katovic. Posledním šlechtickým vlastníkem byl nějaký Vilém Königswarter. Během 19. století v Kvasinech vzniká papírna, cihelna, pily, mlýny a tkalcovna. Roku 1893 je otevřena železniční trať z Častolovic do Solnice. Skuhrov se v té době stává centrem zpracování železné rudy v Podorlicku (Růženina hut').

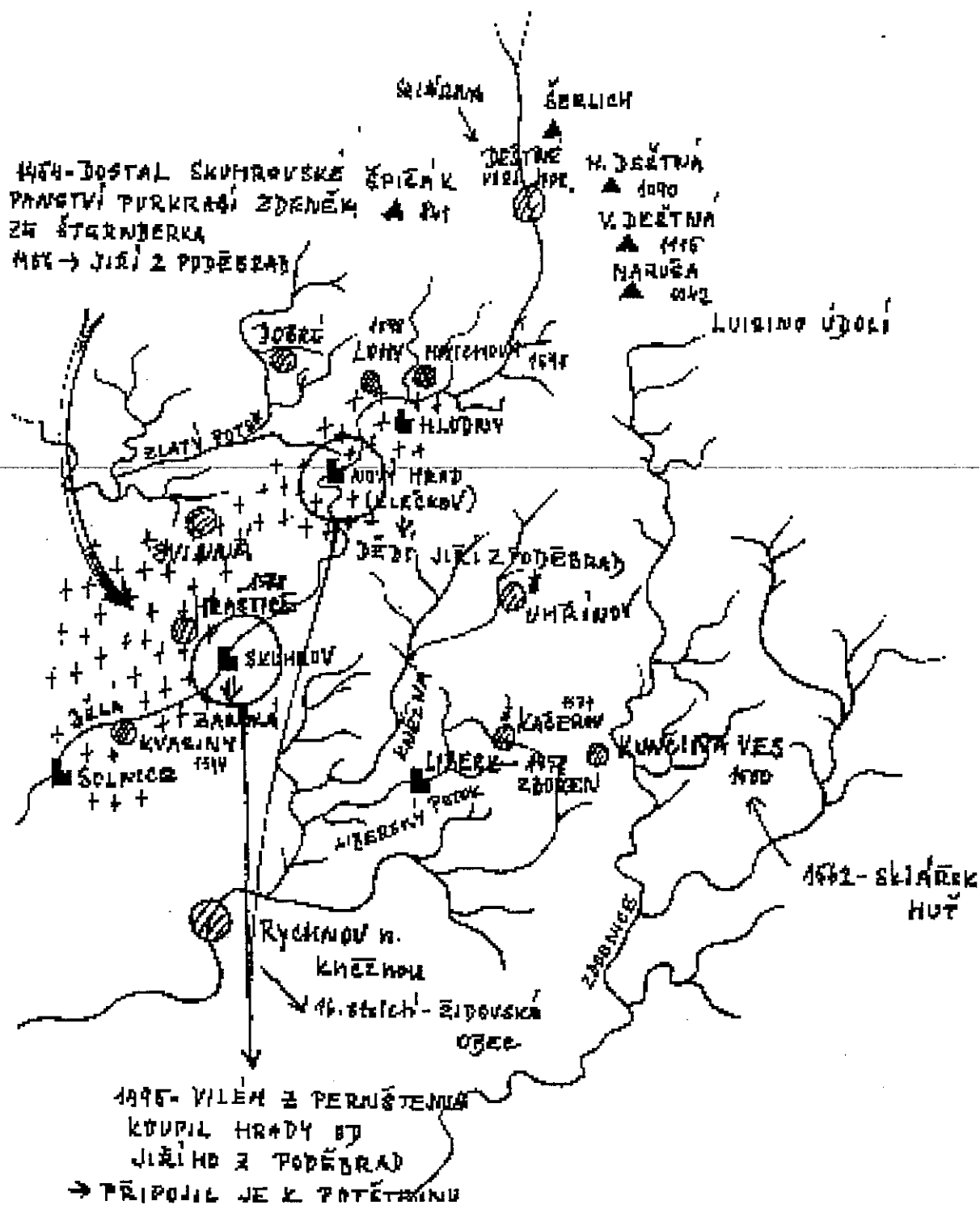
12.-13.-14. STOLETÍ

14. - 15. STOLETÍ

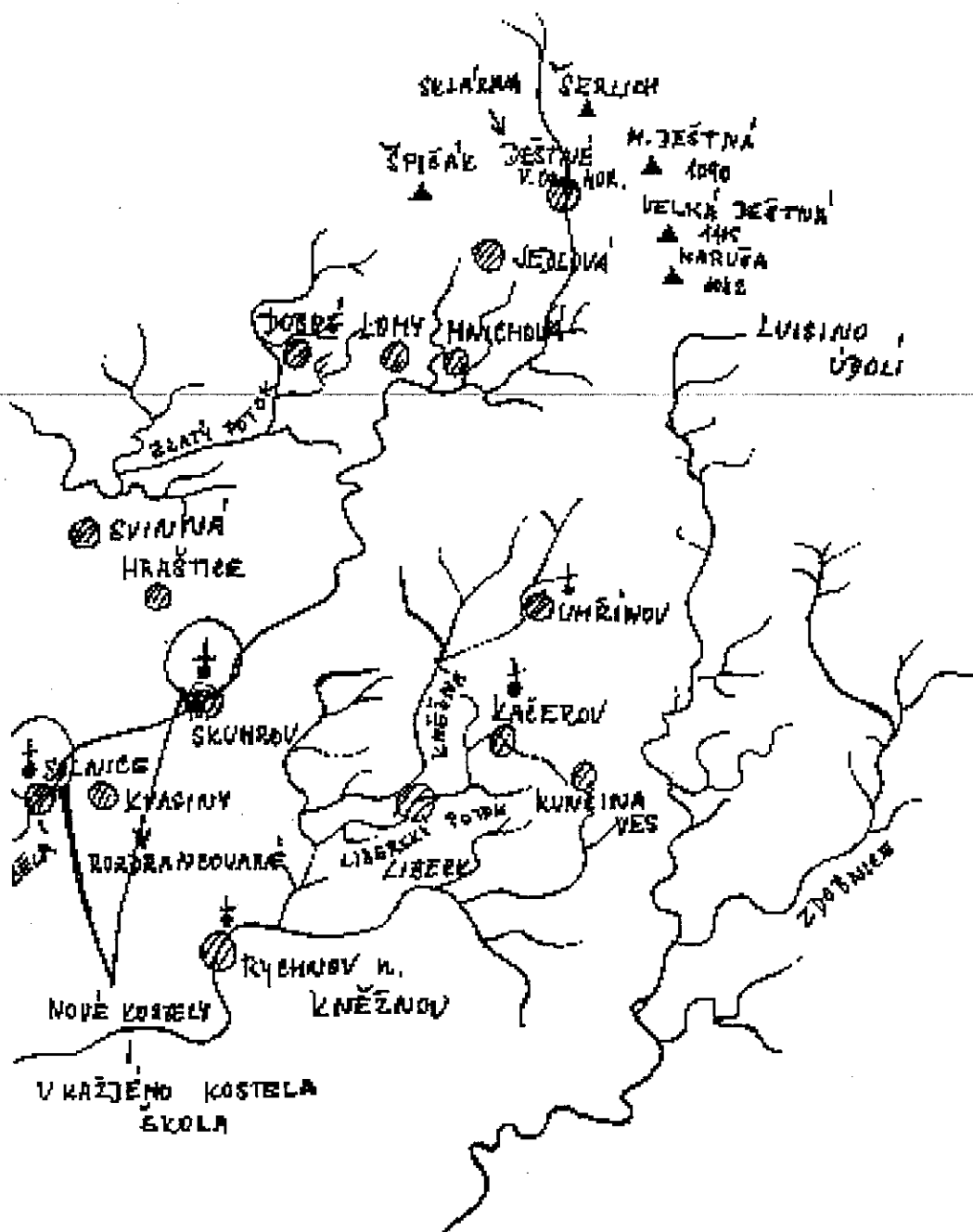

15. - 16. STOLETÍ

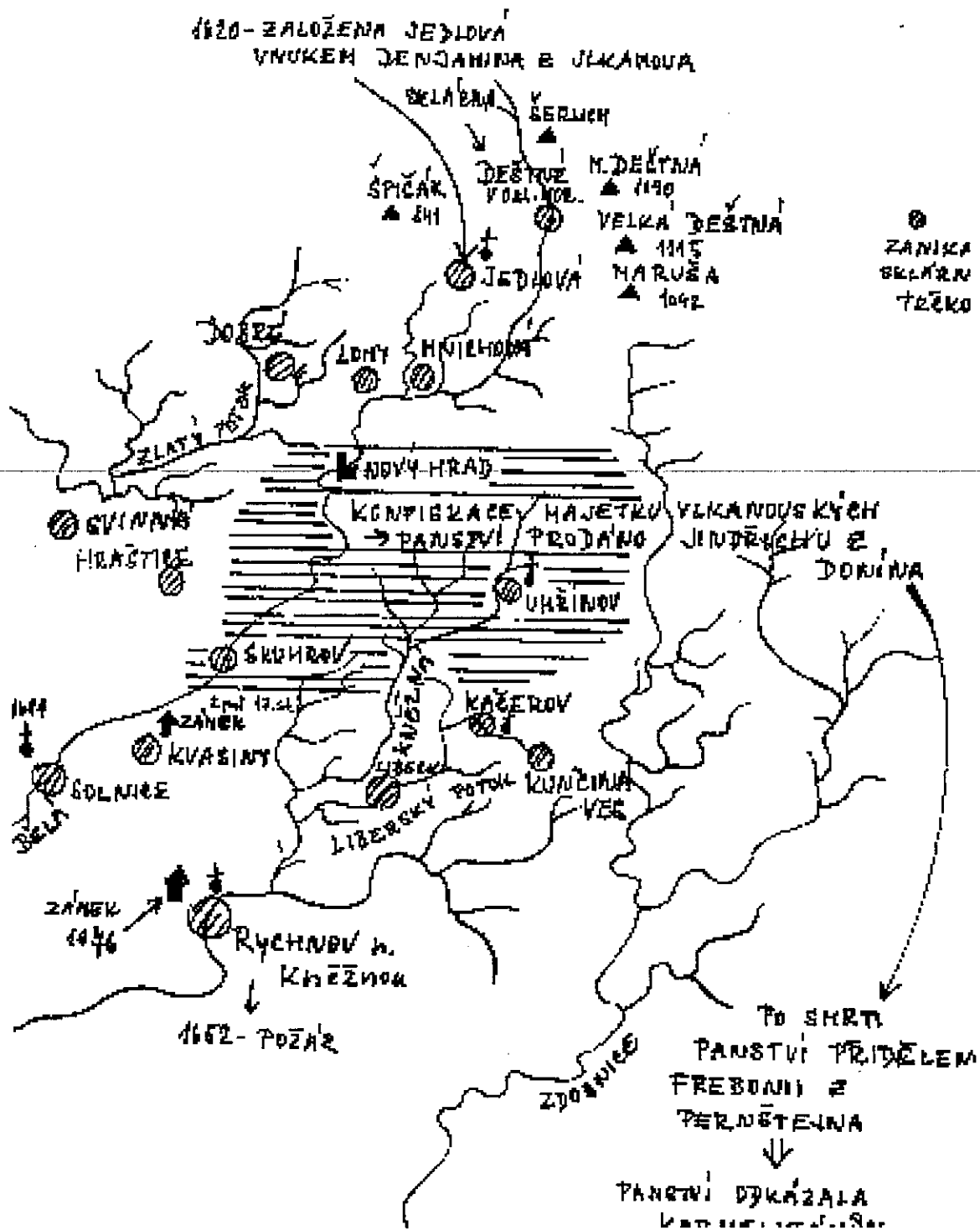

80-TILETÁ VÁLKA

1848-1849

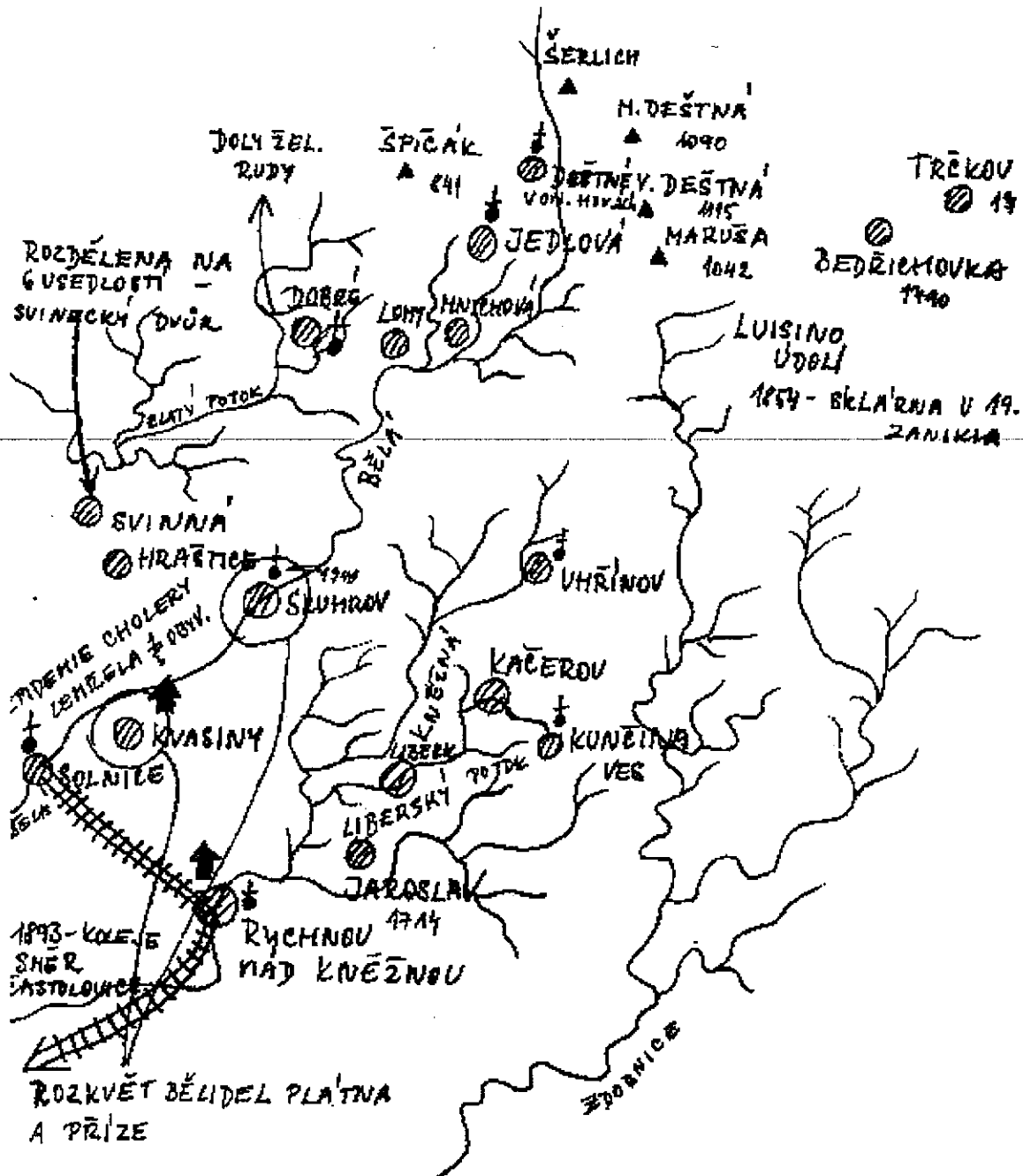

14. STOLETÍ

18. - 19. STOLETÍ

1740 - ca 1790 - SLEZSKÉ VÁLKY → HLADOMORY
 JOSEF II. - (1780-1790) → ÚSADBOKÉ A STATNÍ SILNICE
 1774 - ZRUŠENÍ KARMELITÁNŮ

MAJITELÉ PÁNŮVÍ :

▢▢▢▢▢ - PÁNÍ Z MEZIRŮČÍ

++++
++++ - SKVHROVSKÉ PÁNŮVÍ

| | | | | - PÁNŮVÍ ROBU ZE ŠAMPACHU

○ ○ □ ○ ○
□ ○ □ ○ ○ - VLKANOVCI (BENJAMIN Z VLKANOVA)

=====
===== - JINDŘICH Z DĚVINA

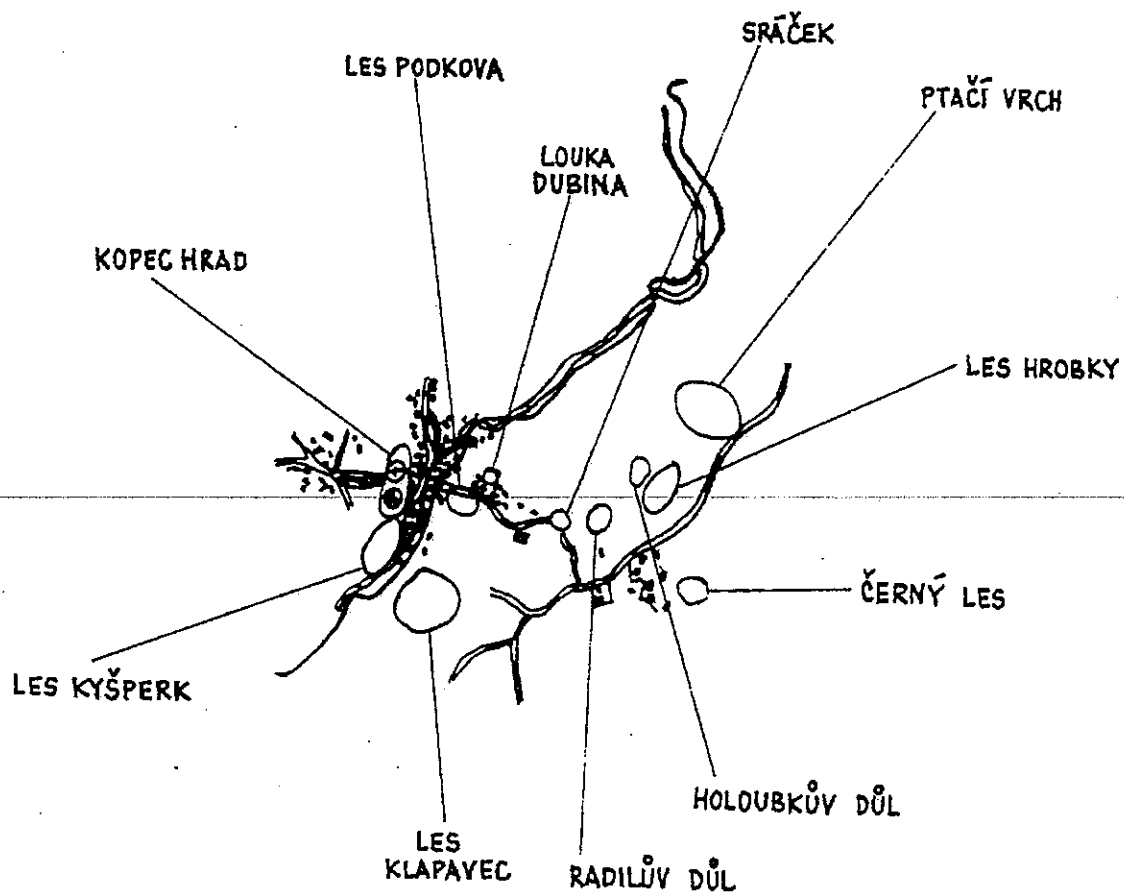
| | | | | - KVACINERÉ PÁNŮVÍ VLASTNÍCI ANTONÍN SLIVA

=====
===== - LUISA Z FRANKENBERKU → POZDĚJI KOUPIĚ
JOSEF HUPPMANN

Místní názvy
Jakub Mařík

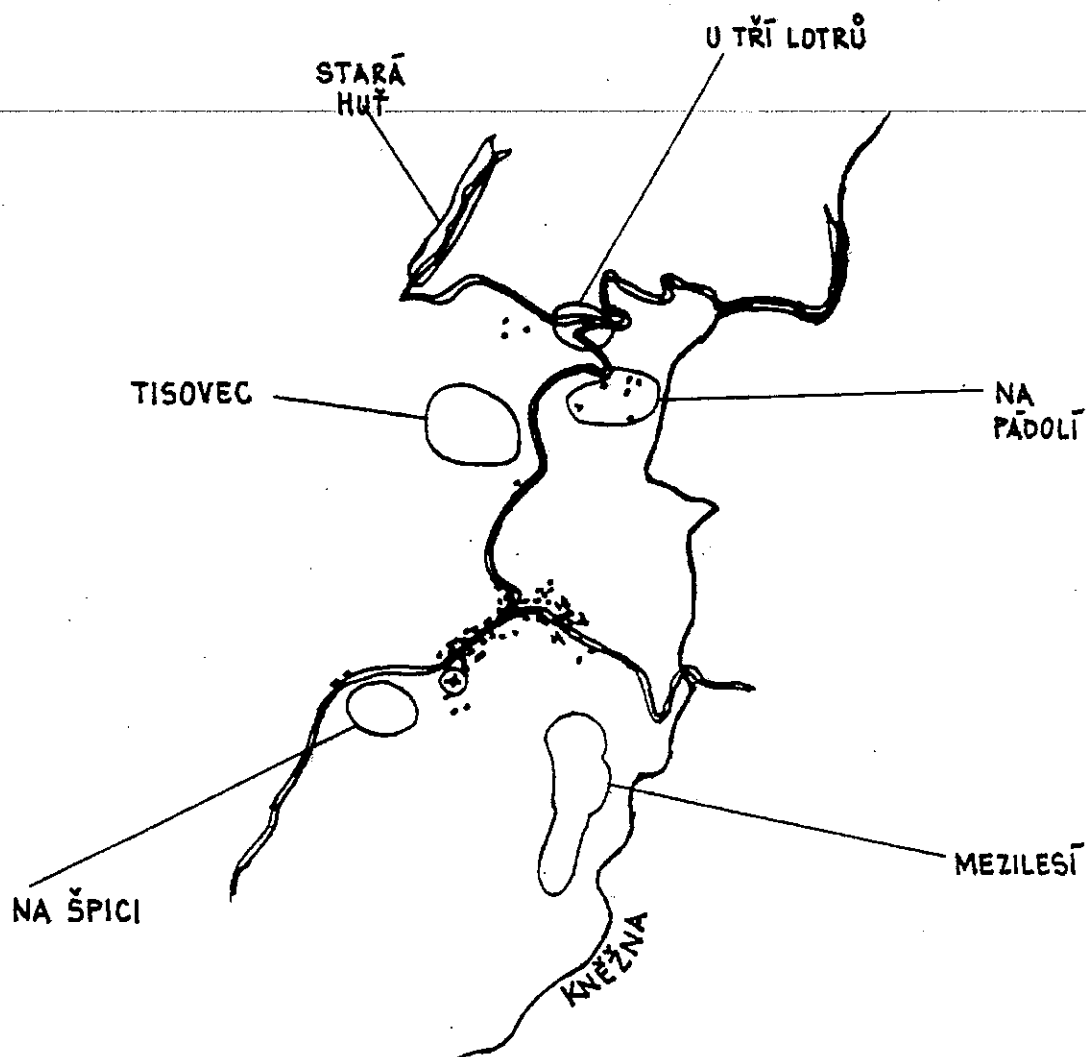
místní název	lokalita	zdroj	Poznámka
SKUHROV			
kopec Hrad	kopec východně nad městem na kterém stál hrad	pan ředitel základní školy ve Skuhrově	
Kyšperk	les východně nad městem na svahu kopce Hrad	pan ředitel základní školy ve Skuhrově	
Klapavec	les jihovýchodně od Skuhrova	pan ředitel základní školy ve Skuhrově	
DEBŘECE			
Podkova	smrkový les rostoucí u silnice vedoucí do Skuhrova	starousedlík v Debřeci	
Srážek	cestička vedoucí kolem místního rybníka	starousedlík v Debřeci	obyvatelé nazývají Sráček
Dubina	louka severně od Debřece	obyvatel Debřece	
Radilův Důl	dolík severovýchodně od Debřece	obyvatel Debřece	
Holoubkův Důl	dolík 0,5 km severovýchodně od Debřece	obyvatel Debřece	
Ptačí vrch	kopec 1 km severovýchodně od obce	obyvatel Debřece	
Hrobky	les jihovýchodně od Holoubkova Dolu	obyvatel Debřece	
Černý les	les jihovýchodně od Ovčina	obyvatel Debřece	

SKUHROV a přilehlé obce

místní název	lokality	zdroj	Poznámka
UHŘÍNOV			
Mezilesí	pole ležící podél cesty vedoucí na Bukovou	obyvatel Uhřínova	
na Špici	svah kopce a bývalá hospoda u Uhřínova	obyvatel Uhřínova	
Tisovec	kopec severně od Uhřínova	obyvatel Uhřínova	
u Tří lotrů	křižovatka 2 km severně od obce	obyvatel Uhřínova	
na Pádolí	osada tří chalup 1 km na sever od obce	obyvatel Uhřínova	
Stará Huť	cesta která vede na kopec Ovčár	obyvatel Uhřínova	

UHŘÍNOV a okolí

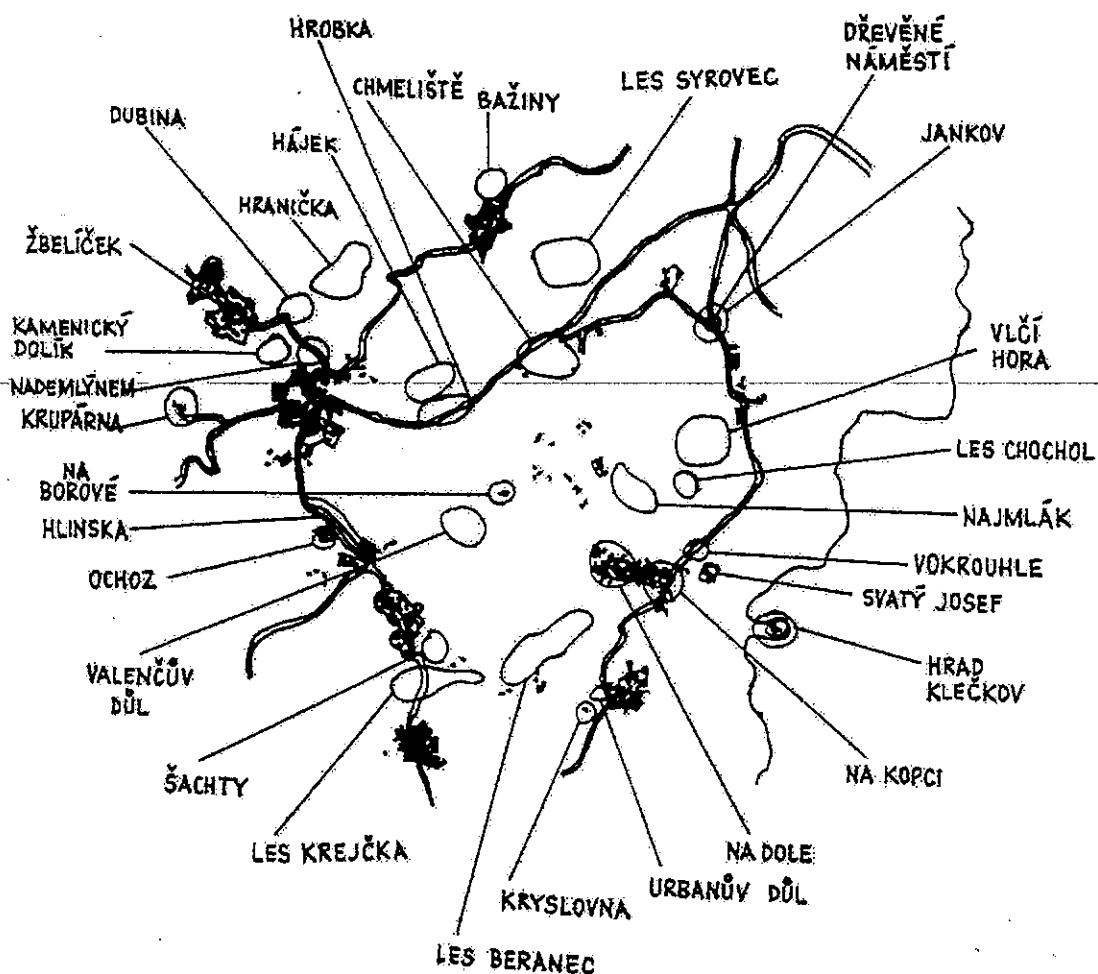

místní název	lokalita	zdroj	Poznámka
OSEČNICE			
na Dole	západní část vesnice	diplomová práce	
na Kopci	východní část vesnice	diplomová práce	
Vokrouhle	lesík obklopující silnici která vede na Deštné	diplomová práce	
Chochol	les 1 km ne sever od Osečnice	diplomová práce	
sv. Josef	socha severovýchodně od Osečnice	paní kronikářka	
Najmlák	kopec severně od Osečnice	paní kronikářka	
LOMY			
Vlčí hora	kopec 1 km severně od Osečnice	obyvatel Lomů	
Jankov	bývalá vesnice na rozcestí severně od Lomů	obyvatel Lomů	
SEKYRKA			
na Borové	dvě chalupy v západní části vesnice	obyvatel Sekyrky	
Valenčův důl	dolík na jihozápad od Sekyrky	obyvatel Sekyrky	
ŽIVINA			
Ochoz	zemědělská usedlost severozápadně od Hlinné	diplomová práce	
CHMELIŠTĚ			
Chmeliště	pole severovýchodně od Dobrého	obyvatel Dobrého	bývaly zde chmelnice
Dřevěnné náměstí	místo v bývalé vesnici Jankov východně od Chmeliště	obyvatel Dobrého	bývalá náves Jankova
DOBRÉ			
Hrobka	kopec jihovýchodně od Dobrého	diplomová práce	navezená zemina
Hájek	lesík východně od Dobrého	obyvatel Dobrého	
Hranička	obecní pozemky hraničící s pozemky Rovného	diplomová práce	
Krupárna	dům západně od Dobrého	diplomová práce	zpracovávali se tu Kroupy
Nade mlýnem	cesta z Dobrého do Kamenice	diplomová práce	
KAMENICE			
Kamenický Dolík	údolí které vede z Kamenice ke Zlatému potoku	diplomová práce	
Dubina	les východně u Kamenice	diplomová práce	
Žbeliček	studánka v Kamenici	diplomová práce	

ROVNÉ			
Syrovec	les jihovýchodně od Rovného	obyvatel Dobrého	syrové počasí
Bažiny	louky severně od Rovného	diplomová práce	podmáčené louky
PROLOH			
Kryslovna	stavení na jihozápad od Prolohu	diplomová práce	
Urbanův Důl	dolík západně od Prolomu	diplomová práce	
hrad Klečkov	zřícenina hradu severovýchodně od Prolohu	náhodný obyvatel	
HLINNÉ			
Krejčka	les jižně od Hlinného	obyvatel Debřece	
Šachty	bývalé doly východně od Hlinného	obyvatel Hlinného	
Beranec	les východně od Hlinného	obyvatel Debřece	
Hlinská	cesta která vede z Hlinného do Dobrého	diplomová práce	

DOBŘE – HLINNÉ – OSEČNICE – KAMENICE – ROVNÉ – PROLOH a okolí

Pověsti*Martin Habovčík*

- Jedna stará legenda vypráví, že posledním majitelem hradu byl rytíř Mikuláš Klečka, jehož loupežné řádění v kraji nebralo konce. Navíc unesl krásnou dceru sousedního zemana a uvěznil ji na svém hradě. Otec dívky nemohl zákonným způsobem dosáhnout jejího vysvobození, a tak až pomocí svých přátel hrad dobyl a zničil.

- Hrad Skuhrov - Jednou z hradu Skuhrova odešel na obchodní cestu pán se všemi muži, takže na hradě zůstali jen ženy. V té době na hrad zaútočili loupeživí rytíři z Klečkova. Ženy se bránily jak mohly a troubily na poplach. Naštěstí jedna z nich objevila sušící se syrečky, které ženy začaly po rytířích házet. Rytíři, kterým syrečky zalepily hledí, byli nuceni utéct. Tak byl zachráněn hrad Skuhrov.

- Kostel sv. Jakuba - Jednoho dne se rozhodl skuhrovský pán postavit kostel, a tak pro něj vybral příhodný kopec. Začalo se stavět, ale ráno se kostel objevil na jiném místě, než byl předešlého dne postaven. Tak to pokračovalo den po dni, až se jednou kostel dostal k letité lípě. Lípu porazili, udělali z ní oltář a od té doby stojí kostel na svém místě.

- O pokladu hradu Skuhrova - Na hradě Skuhrově se prý nalézá obrovský poklad. Ale odvážlivec, který by ho chtěl získat, musí kopat na Velký Pátek, kdy kněz čte v kostele pašije, nesmí promluvit jediné slovo, ani se bát děsivých příšer, které skrýš hlídají. Pak se určitě stane bohatcem.

- Pan Fez - Když nad Osečnicí byla demarkační čára, za kterou nikdo nesměl, vedlo to ke zbídačení obyvatelstva. Panu Fezovi to velmi vadilo, a tak se rozhodl za čáru vniknout. Během té doby vtrhli do Osečnice vojáci a celou vesnici vyplenili, odvedli dobytek a skoro všechno, kromě domů. Odnesli to do blízkého údolí. Pan Fez s hrstkou dalších mužů se vydali do údolí. Vojáky vyhnali a vše odnesli zpět do vesnice. Tři roky takto žil, než ho chytili a zastřelili.

- Když jednou za války se Švédy Švédové překročili hranice Čech, dorazili k místu, kterému se říká Jankov. Neznámo čeho se tam tolik zalekli a dál nepostupovali a Čechy opustili. *zdroj: místní obyvatel*

- O Jankově se vypráví ještě jedna pověst. Když Švédové (tehdy se usadili s vojskem v Opočně a vysílali do vesnic eskorty, které loupili, jak mohli) dorazili do obce s úmyslem ji vydrancovat a rozkrást, jankovští se vzbouřili a vojáky pobili. Jeden z nich však utekl a vše nahlásil v Opočně. Vyrázila tedy větší eskorta a vesnici srovnala se zemí.

- Když Turci postupovali k vesnici Hlinné, usadili se v dolíku poblíž vsi. To se doneslo i starostovi Valencovi. Ten se rozhodl uchránit vesnici před zkázou, a proto sehnal malé vojsko a vydal se k dolíku. Když tam přišli, hned se jali Turky vyhánět. Turci se však urputně bránili a došlo ke krvavé řeži, ve které vesničané zvítězili. Od té doby se tomu místu říká Valencův důl. (Podle jiné verze se nejednalo o Turky, ale o Švédy.) *zdroj: místní obyvatel*

- Kdysi dávno žil ve Svíneckém dvoře farář. Tomu vadilo, že obyvatelé vesnice musí robotovat. Proto nechal na návsi vztyčit kříž za úmysl zrušení robotních povinností. Několik let po jeho smrti se jeho přání splnilo.

- Čerti v Brocné - Za dávných dob prý přišli do Brocné dva osadníci. V nynější osadě Víscce se usadil Ehl a v osadě Brocné držel pozemky Pop. Protože Ehlových i Popových přibývalo, byli rozlišováni podle křestních jmen. Jeden hospodář Ehl na Víscce byl více znám pod jménem Filip. Jednou v neděli tento Filip odešel do kostela v Bílém Újezdě a jeho čeledín mu vzal z úkrytu tajemnou černokněžnickou knihu. Sotva v ní začal obracet listy, objevili se ve světnici čerti, doráželi na něj a sháněli se po práci. Čeledín nevěděl, co se s ním děje a vyhrkl, aby vozili hnůj. Čerti se dali hned do práce a za chvíli byli hotovi. Hospodář Filip ve zlé předtuše neměl v kostele klid, nedočkavě ani konce mše a spěchal hned domů. Když zpozoroval, co se jeho nepřítomnosti stalo, vzal tajemnou knihu a četl v ní pozpátku. Čerti se hned ztratili, ale toho roku se prý na polích nic neurodilo.

- O původu názvu obce Svinná se říká, že byl odvozen od její polohy, a to od horského uzlu, neboli svinu.

Závěry:**Charakterizace oblastí a návrhy využití**

Území bylo rozděleno na sedm oblastí:

1. Masiv
2. Deštné v Orlických horách
3. Oblast přítoků
4. Skuhrovská "brána"
5. Plošina Dobrého
6. Uhřínovské prameny
7. Kaňon Bělé

MASIV

Lokalizace: Souvislý pruh hor tvořený vrchy: Malá Deštná, Velká Deštná, Maruša, Větrník, Oreš, Střední vrch a Homole. Jádrem masivu je oblast nad 1000 m.n.m., jeho hranice je přibližně na vrstevnici značící 900 m.n.m.

Geomorfologie: Masiv má v krajině funkci především přirozené bariéry, jedná se o vůbec nejvyšší kopce orlických hor. Je orientován ze severozápadu na jihovýchod. Dominantní je zde nejvyšší hora Velká Deštná (1115 m.n.m.), z které je nádherný výhled do dalekého okolí. Jednotlivé kopce jsou značně samostatné, nicméně dohromady tvoří jasný a pevný celek, poměrně ostře oddělen od okolní krajiny. Svahy hor jsou značně prudké a z toho důvodu i obtížně přístupné.

Geologická situace: Podložní horninu v této oblasti tvoří svory až svorové ruly, tektonické poruchy mají převážně SZ - JV a S - J směr. Oblast vznikla jako zakončení nasunutí metamorfitů ze severovýchodu přes vrstvu sedimentů.

Hydrologická situace: Převažuje zde povrchový odtok, místy se však může vyskytovat i puklinové vedení s menšími zásobárnami vody. Masiv má důležitou funkci při zásobení krajiny vodou. Pod jeho vrchy pramení řeka Zdobnice se svými přítoky a některé přítoky kolem protékající Bělé. Nejsou zde však žádné větší zásobárny podpovrchové vody, potoky jsou zásobeny z dešťů, které jsou zde velmi časté, neboť Masiv vytváří přirozený srážkový stín. Pro vyrovnaný vodní režim Bělé i Zdobnice je proto důležité zachovat co nejúplnější zalesnění kopců, a to níže na svazích především původními listnatými lesy, které drží vodu lépe, než současné smrčiny či holé stráně.

Původní porost a současný botanický stav: Na vrcholech hor je původní horská smrčina, níže na svazích acidofilní bučiny. Na úpatí kopců by již měly začínat květnaté bučiny. Dnes na vrcholu Velké Deštné nalezneme kleče, cca 20 m pod nimi již smrčinu. Ta pokrývá většinu zbylé plochy masivu. Extrémně chudá smrková monokultura je na Malé Deštné, kde rostou smrky cca 8 let staré a v bylinném patře pouze metlička křivolaká a borůvčí. Po cestě z Malé Deštné na Šerlich se smrk často mísí s jeřábem. Vrch Šerlich je porostlý javorem, jeřábem a smrkem, kromě vrcholu, na kterém je v okolí Masarykovy chaty smrk a kleč.

Využití člověkem: Oblast je člověkem využívána především jako zásobárna dřeva - svahy jsou pro tento účel zalesněny rychle rostoucími smrkami. Další využití je turistika - lyžařské vleky a ubytovací chaty (Masarykova chata na Šerlichu). Na Velké Deštné je občerstvení a vede tudy turistická značka. Za minulého režimu bylo zde plánováno vystavět tajné vojenské letiště. Od záměru se upustilo.

Historické události: V minulosti téměř žádné osídlení, s výjimkou třech malých osad, jež vznikly jako sklářské hutě - Luisino údolí, Šerlich, bývalá osada pod Malou Deštnou, na vrcholcích však byla oblast odjakživa neobydlená, od 16. století se zde těží dřevo (z počátku však jen ve velmi malém množství). Nikdy přes masiv nevedla žádná důležitá komunikace. Kopec Šerlich je spojen s T. G. Masarykem - Masarykova chata.

Pověsti: Neznámé.

Místní názvy: „Sedmíhradská hora“ - Velká Deštná, „Černá hora“ - Velká Deštná, „Doupnitá hora“ - Malá Deštná, „Dešenské hory“ - samostatný název pro tuto část Orlických hor, „Studené hory“ - samostatný název pro tuto část Orlických hor.

Světci: Nezištěno.

I t'ing: 3 - Rození

Charakter: Základními rysy masivu jsou: stálost, pevnost, nedotknutelnost, nepohnutelnost, hranice. Hory pevně sedí na svém místě a nikdo s nimi nepohne. Neskýtají žádné ideální podmínky k osídlení, či vůbec k využívání člověkem, což se v minulosti dostatečně prokázalo - jakékoli přímé využívání nikdy nekončilo dobře, s výjimkou těžby dřeva v malém množství a z původních horských smrčín. Nové vysazování smrků v nižších polohách za účelem těžby má velmi špatný vliv na vodní režim dalekého okolí, neboť jedna ze základních funkcí masivu je právě zásobování zde pramenících toků vodou. Masiv by se dal popsat jako "zprostředkovatel", neboť nejprve do sebe přijímá vodu z častých dešťů, které sám způsobuje srážkovým stínem, a posléze ji propouští do zmíněných toků. Pro fungování kraje je důležité tuto funkci zachovat, což vyžaduje co nejmenší zásahy do krajiny - z toho vyplývá ona nedotknutelnost masivu. Špatné hospodaření s lesy na svazích těchto hor mělo neblahý vliv na záplavy v roce 1998.

Další důležitou vlastností masivu je nepohnutelnost, hranice. Je to zcela přirozené, horský masiv má v krajině většinou funkci přirozené bariéry, která zastavuje jakýkoli pohyb, snažící se jej překonat (v tom se odráží i ona již zmíněná stálost). Vítr, který vane nejčastěji ze západu, tedy téměř kolmo k masivu, se zde zaráží a nad masivem tak vznikají časté srážky, voda samozřejmě přes hřebeny téct nemůže, člověk vysoké hory těžko zdolává a většinou přes ně nezakládá žádné větší komunikace, což nám dokazuje zdejší historie. Zastavení pohybu se také odráží v původním názvu masivu - Studené hory.

Návrhy využití: Při využití oblasti člověkem je nezbytné zachovat jeho základní, výše popsaný charakter. Úlohu hranice bude masiv zastávat vždy, pokud budou hory stát na svém místě. Je však přesto důležité tuto jeho vlastnost respektovat a podpořit nevedením žádné větší komunikace přes jeho hřebeny. Využití masivu pro vedení státní hranice je zde na místě.

Další důležitou vlastností masivu je nedotknutelnost, kterou je nutno zachovat. Masiv sám příliš možností pro využití nenabízí - půda zde není úrodná, hory jsou špatně přístupné, často zde prší. Osídlování masivu by nebylo výhodné ani vhodné. Jediné přímé využití je těžba dřeva, která zde probíhá. Ta má však neblahý vliv na vodní systém celého povodí Bělé a Zdobnice, krom toho smrky jsou zde vážně poškozené (patrně emisemi z tepelných elektráren). Úloha „zprostředkovatele“ se poškozením vodní sítě nabourává. Proto doporučujeme obnovit na svazích kopců původní bučiny. Které při častých deštích pomáhají držet vodu v půdě.

DEŠTNÉ v ORLICKÝCH HORÁCH

Lokalizace: Okolí obce Deštné v Orlických horách a vesnice Jedlová, přilehlý vrch Špičák.

Geomorfologie: Jedná se o dosti mělké údolí, z kterého směrem na jihozápad vybíhá kaňon Bělé, která tudy protéká. Vlastní jádro obce je dosti vysoko nad řekou. Osada Jedlová je naopak přímo v údolí řeky, nad kterou se v těchto místech již zdvihají vysoké kopce. Na severovýchod se zdvihají mohutné kopce masivu, takže údolí leží v podstatě v jeho stínu.

Geologická situace: Podloží je zde tvořeno svory s vložkami amfibolitů. Převládající směr tektonických poruch je SZ - JV.

Hydrologická situace: Dominantním prvkem vodního systému této oblasti je Bělá, která všechnu vodu z okolních lesů stahuje do sebe. Její tok je však uměle napřímen a dokonce mu byl i změněn směr za účelem nové výstavby. Je nutné počítat s tím, že jakmile začnou dlouhodobější deště (což je vlivem masivu, který na druhé straně hor vytváří srážkový stín, v této oblasti zcela běžné - napovídá tomu již sám název obce), všechna voda z nezalesněných částí údolí (zastavěné části) se nahrne do koryta, voda se díky radikální regulaci vylije a při opravdu velkém dešti se patrně navrátí do míst svého původního koryta.

Původní porost a současný botanický stav: Tato oblast je značně níže položena, než oblast předchozí, proto jsou zde všude původním porostem květnaté bučiny, na stráních potoků pak suťové lesy a lužní lesy v těsné blízkosti toků. Dnes jsou kolem Deštného a Jedlové převážně pole a louky s občasnými remízky. Přímo v obci Deštné roste mnoho starých stromů - lip, bříz, javorů a jasanů. Na svazích v okolí řeky Bělé jsou často smrčiny s příměsí původních bučin a smíchané s javorem, jasanem, jeřábem nebo lípou.

Využití člověkem: Deštné v Orlických horách je především turistickým centrem této části hor, což se výrazně projevuje na jeho vzhledu i zaměření. Velmi rozšířenou věcí jsou zde hotely. Dříve zde kvetlo také tkalcovství. Ve vesnici je kostel, kde se konají pravidelné mše, je zde mnoho obchodů, kolem na svazích jsou sjezdové dráhy. Osada Jedlová má podobný ráz, hlavním využitím je zde hotel a penzion, hned nad vesnicí je lyžařská dráha. Významné je zde také muzeum.

Historické události: Osada Deštné vznikla pravděpodobně ve 14. století jako nejzazší centrum kolonizačního úsilí Cisterciáků. Je zde ještě před rokem 1342 připomínán farní kostel. V minulosti však osada nikdy patrně neměla takový význam, jaký má dnes, neboť oblast nebyla tolik využívána a hlavním centrem osídlení severní části toku Bělé byl hrad Hlodný, později Nový Hrad (Klečkov). Na druhou stranu se v těchto místech již od příchodu Slovanů spojovaly dvě obchodní stezky do Kladska, jedna vedla od Skuhrova podél toku Bělé, druhá ze západu od Dobrušky. Osada Jedlová se nám připomíná roku 1620, kdy ji zakládá Benjamin Vlkanovský z Vlkanova, který spolu se svými třemi bratry tehdy území spravoval, v rámci osidlování nejdlehlějších koutů hor. V Jedlové byla asi ještě v 16. století zbudována pila na zpracování dřeva, které se těžilo na svazích hor Velké a Malé Deštné. Kostel v Deštném je postavem roku 1726, tedy v období vlády Karmelitánů. Byli to tedy právě oni, kdo výrazně přispěli k dalšímu osidlování těchto horských oblastí. Nad vesnicí Jedlová se tyčí vrch, na kterém stojí kostel sv. Matouše, který vystavěli taktéž karmelitáni. U tohoto dnes nefunkčního, leč opravovaného kostela nyní funguje křesťanská komunita Vesmír, která se stará o opravu kostela a vytváří zázemí pro organizované akce s dětmi (tábory apod.). Komunita značně přispívá k rozvoji kraje.

Pověsti: Neznámé.

Místní názvy: Neznámé.

Světcí: Sv. Matouš, sv. Antonín, sv. Marie Magdalena

I t ě ň g: 57 - Pronikání, samotná obec Deštné: 45 - Shromáždění → 2 - Přijetí

Charakter: Základními rysy oblasti jsou: a) podřízenost masivu - místo je do značné míry podřízeno vlivům nedalekých vysokých hor. Především se jedná o vodní systém. Vysoké štíty masivu zabraňují průchodu dešťových mraků dále na východ, proto je nutné počítat s častými srážkami - na to poukazuje i název obce. Obcí Deštné protéká Bělá, která je svými přítoky severně od obce zásobena vodou z masivu. Je nutné počítat s tím, že při velkých deštích se řeka rozvodní a je proto nutné, aby se v blízkosti toků nevyskytovala lidská obydlí. Další věcí, ve které se tato podřízenost projevuje, vychází ze základní funkce masivu jako přirozené bariéry. Masiv zabraňuje komunikaci místa s okolím směrem na severovýchod a na východ. Zároveň však masiv toto místo chrání.

b) pomalý vytrvalý vzestup, přijímání - tato vlastnost území je taktéž úzce spjata s historií. Jak již bylo řečeno, v počátcích vzniku neměla vesnice přílišného významu, dnes je však jedním z hlavních turistických center Orlických hor. Své nynější důležitosti místo dosáhlo postupně a bez velkého úsilí, jakoby se pouze naplňoval nevyužitý potenciál. Ten byl od pradávna dán především spojnicí stezek a tvarem terénu. Údolí, ve kterém je položeno Deštné, tvarem připomíná misku, položenou doslova v náručí hor, která jakoby přijímala vše, co přichází z hor. Obec by tedy měla být jakýmsi centrem. Dnes tomu tak je, tato úloha se však během historie naplňovala jen velmi pomalu - odtud onen pomalý vytrvalý vzestup. Na charakter oblasti ukazuje i jeden z dominantních světců, zde zastoupených - sv. Matouš, který jako celník měl úlohu podřizovat poutníky zákonům hranice. To se odráží i v úloze této oblasti - kdo chce přejít hranici hor, musí se jim nejprve podřídít.

Návrhy využití: Z výše popsaného charakteru této oblasti vyplývá, že při jejím využívání je důležité se podřídit vlivům, přicházejícím z hor. Nic jiného zdejšími obyvatelům ostatně ani nezbývá. Příkladem nezměnitelného vlivu masivu jsou časté srážky, díky kterým se řeka Bělá rozvodňuje. K takovému vlivu se člověk může postavit dvojím způsobem: 1) bude se jej snažit eliminovat – to se v této oblasti stalo. Koryto řeky bylo regulováno a dokonce mu byl změněn směr. Kam to vedlo bylo vidět při záplavách 1998, jejichž dopad by podle našeho názoru nebyl zdaleka tak hrozný, kdyby řeka tekla svým přirozeným korytem. Když se totiž rozvodnila, snažila se samozřejmě do něj navrátit a zničila tak vše, co jí stálo v cestě. 2) podřídí se mu – tak tomu bylo dříve (cca ještě v 18. století). Centrum původní vesnice bylo položeno výše nad tokem (kolem kostela sv. Máří Magdaleny) a lidé si pro svá obydlí vybírali taková místa, kterým hrozí minimální poškození rozvodněnou řekou. Z toho vyplývá, že další výstavba by měla být soustředěna kolem původního centra, či v jiných výše položených oblastech.

Pro další rozvoj oblasti je ideální současná úloha obce Deštné jako turistické centrum, především pro lyžaře. Pozitivně také hodnotíme vznik křesťanské komunity Vesmír u nefunkčního kostela Sv. Matouše nad vesnicí Jedlová. Komunita se mimo jiné stará o opravu kostela, což jen dokazuje její pozitivní vliv na okolí.

Jam jsme již zmínili, na místě dnešní obce Deštné se dříve spojovaly dvě obchodní stezky do Kladska. Komunikace na sever přes hranice zde byla proto velmi důležitá. Tento prvek se dá obnovit například vytvořením malého hraničního přechodu a obnovením komunikace s polskou stranou hor, především asi ve formě turistiky, kde by Deštné hrálo roli jakéhosi „příjemce“.

OBLAST PŘÍTOKŮ

Lokalizace: Oblast začíná pod Jedlovou a pokračuje dál na jih po toku Bělé a zahrnuje všechny její přítoky v úseku až ke Klečkovu.

Geomorfologie: Oblast má ráz mírně se svažující plochy, tvořené vrcholy kopců, která je přímo rozbrázděna koryty přítoků Bělé. Tato táhlá údolí se sbíhají téměř v jednom bodě, jižně od vesnice Mnichová. Dále oblast pokračuje ještě asi 1.5 km na jih a je zakončena vrchem hradu Klečkov (Nový Hrad). V tomto úseku je již řeka bez přítoků, její koryto je velmi ostře a hluboce zařízlé a dno je o něco širší. Celé území se tedy dá charakterizovat jako trychtýř, stahující vše do jediného koryta.

Geologická situace: Podloží je v této oblasti tvořeno svory a migmatity. Převládající směr tektonických poruch nebyl vysledován.

Hydrologická situace: V severní části se všechna voda svádí zařízlymi koryty do centrálního toku Bělé, která tak získává na síle a směrem na jih si hloubí velmi hluboký kaňon, ve kterém by jí však mělo zbývat stále dostatek místa pro přirozené meandry a rozlítí se. Je velmi důležité zachovat porost lužních lesů kolem jejího koryta, v opačném případě se voda nebude mít kam rozlít, nabere ohromnou rychlost a v obcích na jejím toku způsobí vážné škody.

Původní porost a současný botanický stav: Na svazích zdejších hor bychom měli nalézt květnaté bučiny, v samé blízkosti toků pak lužní lesy s olší a jasanem ve stromovém patře. Dnes se zde na příkrých svazích střídají smrčiny, bučiny a paseky. Kolem toku Bělé je kromě silnice občas také lužní společenstvo s olší, jilmem, lískou, javorem nebo bukem.

Využití člověkem: V oblasti se nevyskytuje žádná velká vesnice, při tocích jsou menší osady, dnes využívané jako chaty. V lesech je patrná těžba dřeva.

Historické události: V minulosti byla tato oblast velmi důležitá. V roce 1354 byl na jednom z kopců na východním břehu Bělé postaven strážný hrad Hlodný, neboť podél toku řeka procházela od příchodu Slovanů obchodní stezka do Kladska. Při hradu bylo vytvořeno malé panství společně s nedalekým dvorem a kostelem v Uhřinově. Postupem času se však ukázalo, že hrad není zrovna ideálně umístěn a že je pro nové potřeby osídlování příliš malý, proto byl někdy počátkem 15. století nahrazen Novým Hradem (Klečkov). Oba hrady dnes již nestojí, Hlodný zanikl patrně krátce po ztrátě své funkce, Nový Hrad někdy v době zprávy Jiřího z Poděbrad.

Pověsti: Podle pověsti Klečkovští napadli osamělé ženy na hradě Skuhrově, byli však ženami odrazeni.

- Jedna stará legenda vypráví, že posledním majitelem hradu byl rytíř Mikuláš Klečka, jehož loupežné řádění v kraji nebralo konce. Navíc unesl krásnou dceru sousedního zemana a uvěznil ji na svém hradě. Otec dívky nemohl zákonným způsobem dosáhnout jejího vysvobození, a tak až pomocí svých přátel hrad dobyl a zničil.

Místní názvy: Nezjištěny.

Světcí: Nezjištěno.

I tīng: 34 - Síla Velkého → 39 - Překážka

Charakter: "Zakletá země". Charakter této oblasti je velmi složitý - z historie je patrné, že cokoli se zde odehrávalo, nemělo šťastný konec - hrad Hlodný musel být pro svou odlehlost a malou velikost nahrazen Novým Hradem (Klečkov), ani ten však neměl dlouhého trvání. Původní malé vesničky, většinou sklářské, rozseté podél četných toků, zanikly a zbyly po nich jen ubohé chatové osady. Ačkoli zde bývalo ve 14. století panství, zahrnující i Uhřínov, dnes zde téměř neexistuje stálé obyvatelstvo. Jakýkoli vývoj zde naráží na těžké překážky, které málo kdy překoná. To dokazuje i výše uvedená pověst o nezdařeném výpadu na Skuhrov. Jediné, co vede ke šťastnému konci, je vytrvalost. Udrželo - li se v této problematické oblasti delší dobu stabilní osídlení, bylo k tomu vždy třeba jasného vůdce, kterého v minulosti reprezentoval hrad. Ztrátou funkce obou hradů oblast ztratila vlastní autonomii a byla připojena k rozsáhlejšímu panství při hradu Potštejn. Bez jasného vůdce byla oblast za Třicetileté války a později za Slezských válek doslova rozprášena.

Návrhy využití: V této oblasti v podstatě vymizelo lidské osídlení. Otázkou zůstává, zda se snažit je obnovit, či ne. Podle našeho názoru není špatná ani jedna z obou variant. V případě ponechání současného stavu osídlení by však bylo velmi dobré zaměřit se na obnovu přírody a vytvořit zde např. menší rezervace s hodnotnými ekosystémy. Pokud by se oblast měla znovu osidlovat, mělo by se tak dít pomalu a s vytrvalostí, formou postupné obnovy zaniklých obcí. V tomto případě doporučujeme formy využívání kraje a způsobu obživy jednotlivých vesnic sjednotit. Je zde možnost využití toků např. pro malé vodní elektrárny. Jsou zde také podle nás velmi dobré podmínky pro experimentální archeologii – např. pokus o rekonstrukci života sklářské hutě (např. v osadě Hutě). Oblast je přímo ideální pro komunity lidí, kteří se snaží žít v harmonii s přírodou. Je zde klid, málo lidí a poměrně zachovalý porost. Takové využití by se mohlo stát základem rozsáhlejšího osídlení. Jak již však bylo řečeno na začátku, v každém případě je třeba vytrvalosti. V oblasti nejsou akutní rychlé změny, neboť její charakter není nikterak zásadně porušen a neohrožuje tak fungování celého kraje, jako tomu bylo např. u masivu.

SKUHROVSKÁ „BRÁNA“

Lokalizace: Jedná se okolí Skuhrova nad Bělou a konce zařízlého kaňonu Bělé.

Geomorfologie: Kaňon Bělé zde končí a otevírá se do rozsáhlé plošiny, tvoří tak jakousi bránu, ve které je položena obec Skuhrov nad Bělou. Je zde v podstatě jediný přirozený "vchod" do hor na severozápadě.

Geologická situace: Podloží je tvořeno fility.

Hydrologická situace: Městem protéká řeka Bělá, která je zde silně regulována (koryto je vybetonováno do výšky cca 2 m)

Původní porost a současný botanický stav: Na svazích kopců před Skuhrovem jsou původním porostem květnaté bučiny, v těsné blízkosti řeky lužní lesy s olší a jasanem. Od Skuhrova dále na jihozápad již začíná pás acidofilních doubrav. Ve vesnici Skuhrov jsou podél toku Bělé a občas podél silnic staré lípy. V okolí vsi jsou většinou pole a louky. Z části je jižní část svahů Bělé a kopec ke kostelu pokryt smrkovým lesem s buky, lískou, jasanem a břízou.

Využití člověkem: Vesnice Skuhrov dnes slouží jako centrum oblasti. Je zde nákupní středisko a škola, do které jezdí každé ráno děti ze širokého okolí. Je zde také kostel a obecní úřad.

Historické události: Hrad Skuhrov je první známkou osídlení oblasti po příchodu Slovanů na naše území. První zmínku o něm máme z roku 1280, kdy jej vlastnil jakýsi Mutina Skuhrovský z rodu Půticů. V té době to byl velmi významný hrad a postupně k němu patřilo celé panství. Za dob Jiřího z Poděbrad již však přestává být hrad používán a chátrá. Kolem však již stojí velká vesnice, která původně vznikla jako podhradí. Od dob ztráty funkce hradu však prakticky zaniká i samostatné panství, které je nejprve připojeno k hradu Potštejn, později sloučeno s panstvím solnickým. Na přelomu 18. a 19. století vzniká cca 1 km od Skuhrova proti proudu řeky Růženina huť a Skuhrov se tak stává centrem zpracování železné rudy v Podorlicku. Ruda se sem na koňských povozech vozila z nedalekých dolů kolem Dobrého a přilehlých vesnic.

Pověsti: Hrad Skuhrov - Jednou z hradu Skuhrova odešel na obchodní cestu pán se všemi muži, takže na hradě zůstali jen ženy. V té době na hrad zaútočili loupeživí rytíři z Klečkova. Ženy se bránily jak mohly a troubily na poplach. Naštěstí jedna z nich objevila sušící se syrečky, které ženy začaly po rytířích házet. Rytíři, kterým syrečky zalepily hledí, byli nuceni utéct. Tak byl zachráněn hrad Skuhrov.

- Kostel sv. Jakuba - Jednoho dne se rozhodl skuhrovský pán postavit kostel, a tak pro něj vybral příhodný kopec. Začalo se stavět, ale ráno se kostel objevil na jiném místě, než byl předešlého dne postaven. Tak to pokračovalo den po dni, až se jednou kostel dostal k letité lípě. Lípu porazili, udělali z ní oltář a od té doby stojí kostel na svém místě.

- O pokladu hradu Skuhrova - Na hradě Skuhrově se prý nalézá obrovský poklad. Ale odvážlivec, který by ho chtěl získat, musí kopat na Velký Pátek, kdy kněz čte v kostele pašije, nesmí promluvit jediné slovo, ani se bát děsivých příšer, které skryš hlídají. Pak se určitě stane bohatcem.

Místní názvy: Kopec hrad - kopec východně nad městem, na kterém stál hrad. Kyšperk - les východně nad městem na svahu kopce Hrad. Klapavec - les jihovýchodně od Skuhrova. Podkova-smrkový les rostoucí u silnice vedoucí do Skuhrova. Srážek-cestička vedoucí kolem místního rybníka. Dubina-louka severně od Debřece. Radilův Důl-dolík severovýchodně od Debřece. Holoubkův Důl-dolík 0,5 km severovýchodně od Debřece. Ptačí vrch-kopec 1 km severovýchodně od obce. Hrobky-les jihovýchodně od Holoubkova Dolu. Černý les-les jihovýchodně od Ovčina.

Světcí: sv. Jakub

I t ě ň g: 63 - Ukončení a 60 - Omezení

Charakter: Význam této oblasti je nejpřesněji shrnut ve slově "brána". V charakteru kraje se jedná o velmi zlomové místo. Vše, co přichází z vysokých hor na severovýchodě, se postupně (hlavně v oblasti přítoků Bělé) svádí do kaňonu, který touto branou prochází a otevírá se do rozsáhlé plošiny. Ta má již charakter zcela jiný - jinou geologickou stavbu, zcela jiný ráz terénu, starší osídlení, více vesnic i měst, úrodnější podmínky, jiný původní porost, apod. . Jediný vstup z této plošiny do hor tvoří právě skuhrovská "brána". Vše, co vchází a vychází z hor přirozenou cestou musí projít Skuhrovem, což samo o sobě ukazuje na jeho význam. V historii je toto zvlášť patrné. Od příchodu Slovanů oblastí procházela významná obchodní stezka do Kladska. Vedla od Solnice, přes Kvasiny, Skuhrov, Deštné a dále na severovýchod, tedy podél toku řeky Bělé. Ve 13. stol., v době zakládání strážních hradů, byl první z nich založen právě v místech naší "brány". Místo mělo tedy odjakživa význam "strážce vchodu". Na druhou stranu se však musí místo naučit přijímat vše co přichází z hor a jejich vlivu se přizpůsobit.

Oblast od počátku osídlení fungovala také jako centrum pro přilehlou část plošiny, zejména pro vesnice na severozápadě - Hlinné, Svinná, Proloh, Brocná, Ještětice apod. . Z této oblasti se ke Skuhrovu v minulém století svážela železná ruda a zde se zpracovávala.

Návrhy využití: Při využívání této oblasti, tedy prakticky jen obce Skuhrov, je nutné zachovat její význam "strážce vchodu". Místo by mělo poskytnout možnost zastavení na cestě každému, kdo směřuje kaňonem do hor či z hor. Mělo by zde být více příležitostí k takovému zastavení. K tomu účelu by mohl sloužit například zaniklý hrad, o kterém dnes již téměř nikdo neví. Stačilo by třeba jen zvýraznit, kde stála která budova, umístit zde ceduli s historií a k silnici upoutávací šipku. Bylo by podle nás dobré zdůraznit, že se jedná

skutečně o vstup do vysokých hor. Stačí třeba jen cedule u hlavní silnice, vítající návštěvníky Orlických hor. Zároveň by bylo dobré poskytnout jim například možnost ubytování.

Dalším důležitým aspektem tohoto místa je kontrola a přizpůsobení se vlivům, přicházejícím kaňonem z hor. Nejdůležitější úlohu zde hraje řeka Bělá. Z tohoto hlediska je toto místo přímo ideální ke kontrole např. výšky hladiny toku, čistoty vody apod. Je však nutné se tomuto vlivu také podřídit. Při záplavách v roce 1998 se ukázalo, že není příliš dobré stavět domy přímo na březích řeky. V minulosti bylo centrum osady položeno výše a řeka tekla více stranou, kde měla dostatek místa pro rozlítí. Proto doporučuje další výstavbu soustředit do vyšších poloh a obestavení řeky co nejvíce omezit.

PLOŠINA DOBRÉHO

Lokalizace: Tato oblast se nachází severozápadně od vesnice Skuhrov. Obsahuje úsek mezi vesnicemi Proloh, Osečnice, Dobré, Brocná, Hraštice.

Geomorfologie: Jedná se o poměrně rovnou plochu, na severovýchod, směrem na Lomy, se však již trochu "krabatí". Je o něco výše položena, než plošina táhnoucí se od Skuhrova na jihozápad. Směrem k bělé se plocha mírně zvedá a z kaňonu řeky tak působí dojmem vysokých kopců.

Geologická situace: Geologické podloží je tvořeno fility, místy také zelenou břidlicí. Tektonické poruchy mají převládající směr ze severovýchodu na jihozápad a severojižní směr.

Hydrologická situace: V této oblasti jsou dva hlavní toky: Lomský potok (pramenící u vesnice Lomy a protékající oblast ze severovýchodu na jihozápad) a Kamenický potok (protékající obcí Dobré). Tyto dva toky odvádějí většinu povrchových vod.

Původní porost a současný botanický stav: Většina území bývala pokryta květnatými bučinami, směrem na jihozápad mísícími se již s acidofilními doubravami. Tato podoblast je už níže položena a tak se často využívá k zemědělství. V okolí vesnic jsou tedy většinou pole a louky. Často zde nalezneme podél cest aleje. V nich jsou většinou třešně a švestky. Lesy, které zde místy také nalezneme jsou většinou smrkové s příměsí buku, jež je zde původní.

Využití člověkem: Oblast je v podstatě celá pokryta poli a loukami s občasnými remízky. V krajině jsou rozestety vesnice, ve většině z nich převažují stálí obyvatelé. Na východ od Dobrého se pěstoval chmel, v oblasti od Hlinného k Dobrému se těžila železná ruda, která byla koňskými povozy svážena do hutě u Skuhrova. Těžba přestala pravděpodobně někdy na přelomu 19. a 20. století.

Historické události: Od 14. století patřila tato oblast pod panství skuhrovské, s nímž sdílela stejný osud. Do severního okraje zasahovalo již panství sousední. Důležitým místem byla patrně Svinná, kde stávala od 14. století tvrz. Za dob vlády Vlkánovských byly dřevěné tvrze vystavěny ještě v Rybníčku a v Ješteticích. To již celá oblast však patřila k panství solnickému.

Pověsti: Pan Fez - Když nad Osečnicí byla demarkační čára, za kterou nikdo nesměl, vedlo to ke zbídačení obyvatelstva. Panu Fezovi to velmi vadilo, a tak se rozhodl za čáru vniknout. Během té doby vtrhli do Osečnice vojáci a celou vesnici vyplenili, odvedli dobytek a skoro všechno, kromě domů. Odnegli to do blízkého údolí. Pan Fez s hrstkou dalších mužů se vydali do údolí. Vojáky vyhnali a vše odnesli zpět do vesnice. Tři roky takto žil, než ho chytili a zastřelili.

Když jednou za války se Švédové Švédové překročili hranice Čech, dorazili k místu, kterému se říká Jankov. Neznámo čeho se tam tolik zalekli a dál nepostupovali a Čechy opustili.

O Jankově se vypráví ještě jedna pověst. Když Švédové (tehdy se usadili s vojskem v Opočně a vysílali do vesnic eskorty, které loupili, jak mohli) dorazili do obce s úmyslem ji vydrancovat a rozkrást, jankovští se vzbouřili a vojáky pobili. Jeden z nich však utekl a vše nahlásil v Opočně. Vyrazila tedy větší eskorta a vesnici srovnala se zemí.

Když Turci postupovali k vesnici Hlinné, usadili se v dolíku poblíž vsi. To se doneslo i starostovi Valencovi. Ten se rozhodl uchránit vesnici před zkázou, a proto sehnal malé vojsko a vydal se k dolíku. Když tam přišli, hned se jali Turky vyhánět. Turci se však urputně bránili a došlo ke krvavé řeži, ve které vesničané zvítězili. Od té doby se tomu místu říká Valencův důl. (Podle jiné verze se nejednalo o Turky, ale o Švédy.)

- Kdysi dávno žil ve Svineckém dvoře farář. Tomu vadilo, že obyvatelé vesnice musí robotovat. Proto nechal na návsi vztýčit kříž za úmysl zrušení robotních povinností. Několik let po jeho smrti se jeho přání splnilo.

- **Čerti v Brocné** - Za dávných dob prý přišli do Brocné dva osadníci. V nynější osadě Víšce se usadil Ehl a v osadě Brocné držel pozemky Pop. Protože Ehlových i Pópových přibývalo, byli rozlišováni podle křestních jmen. Jeden hospodář Ehl na Víšce byl více znám pod jménem Filip. Jednou v neděli tento Filip odešel do kostela v Bílém Újezdě a jeho čeledín mu vzal z úkrytu tajemnou černokněžnickou knihu. Sotva v ní začal obracet listy, objevili se ve světnici čerti, doráželi na něj a sháněli se po práci. Čeledín nevěděl, co se s ním děje a vyhrkl, aby vozili hnůj. Čerti se dali hned do práce a za chvíli byli hotovi. Hospodář Filip ve zlé předtuše neměl v kostele klid, nedočkal ani konce mše a spěchal hned domů. Když zpozoroval, co se jeho nepřítomnosti stalo, vzal tajemnou knihu a četl v ní pozpátku. Čerti se hned ztratili, ale toho roku se prý na polích nic neurodilo.

- O původu názvu obce Svinná se říká, že byl odvozen od její polohy, a to od horského uzlu, neboli svinu.

Místní názvy: Na Dole - západní část vesnice. Na Kopci - východní část vesnice. Vokrouhle - lesík obklopující silnici která vede na Deštné. Chochol - les 1 km na sever od Osečnice. Sv. Josef - socha severovýchodně od Osečnice. Najmlák - kopec severně od Osečnice. Vlčí hora - kopec 1 km severně od Osečnice. Jankov - bývalá vesnice na rozcestí severně od Lomů. Na Borové - dvě chalupy v západní části vesnice Sekyrka. Valencův důl - dolík na jihozápad od Sekyrky. Ochoz - zemědělská usedlost severozápadně od Hlinné. Chmeliště-pole severovýchodně od Dobrého. Dřevěné náměstí - místo v bývalé vesnici Jankov východně od Chmeliště. Hrobka-kopec jihovýchodně od Dobrého. Hájek - lesík východně od Dobrého. Hranička-obecní pozemky hraničící s pozemky Rovného. Krupárna - dům západně od Dobrého. Nade mlýnem - cesta z Dobrého do Kamenice. Kamenický Dolík - údolí které vede z Kamenice ke Zlatému potoku. Dubina-les východně u Kamenice. Žbelíček - studánka v Kamenici. Syrovec - les jihovýchodně od Rovného. Bažiny -louky severně od Rovného. Krysllovna -stavení na jihozápad od Prolohu. Urbanův Důl - dolík západně od Prolohu. Hrad Klečkov - zřícenina hradu severovýchodně od Prolohu. Krejčka-les jižně od Hlinného. Šachty - bývalé doly východně od Hlinného. Beranec - les východně od Hlinného. Hlinská - cesta která vede z Hlinného do Dobrého.

Světcí: sv.Petr a Pavel, panna Maria

I tĕng: 55 - Hojnost → 51 - Bouře

Charakter: Základními rysy oblastí jsou: a) hojnost - oblast je přímo poseta vesnicemi, které jsou ve velmi dobrém stavu, některé doslova kvetou (např. Dobré). Ze všech oblastí je tato také nejúrodnější, proto většinu plochy pokrývají pole.

b) zájem lidí, harmonie, aktivita, schopnost regenerace, zkulturnění krajiny - oblast je dokonale podřízena člověku, neboť jsou zde k tomu ideální podmínky. Lidé žijí v relativní harmonii s krajinou, je však třeba tuto harmonii chránit a udržovat, což vyžaduje aktivitu a zájem. V případě, že tomu tak je, je oblast schopna velmi dobré regenerace, což se ukázalo při vypořádávání se s následky záplav v roce 1998. Důležitost správného přístupu lidí dokazují místní pověsti (pan Fez, pověst o farářích, o starostovi Valencovi atd.) a historie oblasti - osídlení mělo od 14. století přibližně stejnou podobu, jakou má dnes. V dobách třicetileté války a v 18. století za slezských válek byla však oblast naprosto zničena, domy byly vypáleny, lidé trpěli hladem a bídou a ztratili většinu svého majetku. Dnes to zde téměř není znát, což způsobil vliv karmelitánů, kteří území dostali po třicetileté válce. Byli to lidé s dobrým přístupem, s dostatkem aktivity a vytrvalosti, kteří měli o záchranu oblasti skutečný zájem, proto se jim podařilo napravit většinu neštěstí. Ukázalo se, že když zde takoví lidé nejsou, musí přijít odjinud.

c) otevřenost, komunikace, spjitost - vesnice tvoří hustou propojenou síť, která však není vůči okolí nikterak uzavřená. Pro funkci této sítě je důležitá každá její součást. Mezi vesnicemi probíhá normální plná komunikace, která je směřována i do okolí.

Návrhy využití: Současné využívání této oblasti podle nás odpovídá jejímu charakteru a její funkci. Proto se domníváme, že není třeba žádných významných změn. Škody, způsobené záplavami 1998, byly dle našeho názoru zapříčiněny především neprozíravým osídlením břehů zdejších potoků. Toho by se lidé do budoucna měli vyvarovat, což zde není příliš velký problém, místa k výstavbě domů je zde dostatek. Velmi pozitivně hodnotíme rozvoj obce Dobré, která vždy byla významným centrem oblasti. Ke zvýraznění komunikací mezi vesnicemi by přispěly například aleje podél silnic a cest, které by také významně zlepšily ekologickou stabilitu oblasti.

UHŘÍNOVSKÉ PRAMENY

Lokalizace: Jedná se o oblast v okolí pramenu řeky Kněžné a jejích přítoků až po bývalou vesnici Benátky.

Geomorfologie: Vesnice Uhřínov leží na jakési náhorní plošině, na které jižně od vsi pramení několik toků (přítoky Kněžné). Ty si kolem sebe vytvářejí táhlá údolí, směřující na jih. Nadmořská výška v této oblasti je cca 600 - 650 m n.m. na plošině a cca 500 - 600 m n.m. v údolí.

Geologická situace: Geologické podloží tvoří v této oblasti svory a v její jižní části svory s vločkami amfibolitů. Tektonické poruchy zde mají západovýchodní a severovýchodně-jihovýchodní směr.

Hydrologická situace: Východně od Uhřínova pramení řeka Kněžná, která z této oblasti odvádí většinu vody. Řeka a její přítoky nejsou v této oblasti regulovány a v jejich okolí je relativně původní porost.

Původní porost a současný botanický stav: Na svazích v okolí potoků jsou původní suťové lesy v těsné blízkosti toků je původní olšová niva. Tyto nivy zde na mnoha místech nalezneme ve velmi zachovalém stavu. Na svazích je však dnes smrková monokultura s bohatým bylinným a keřovým patrem. V nejvyšších polohách oblasti na místech kde jsou původní bučiny dnes však nalezneme pole s remízky.

Využití člověkem: Centrem oblasti je vesnice Uhřínov. Směrem na jih jsou dnes malé chatové samoty, dříve vesnice. V oblasti se nalézá zaniklá osada Bukový, kterou podrobně zdokumentovala archeologická výzkumná skupina studentů S.R.G. PŠ. Kromě zmíněných chatových osad je oblast prakticky neobydlená. Většinu ploch náhorních plošin mezi koryty toků pokrývají pole a louky. Údolí jsou však zalesněná.

Historické události: O historii této oblasti toho mnoho nevíme. Důležitý zde vždy byl Uhřínov, kde již ve 14. stol. stál hlavní kostel panství hradu Hlodný.

Pověsti: Neznámé.

Místní názvy: Mezilesí - pole ležící podél cesty vedoucí na Bukovou. Na Špici - svah kopce a bývalá hospoda u Uhřínova. Tisovec - kopec severně od Uhřínova. U Tří lotrů - křižovatka 2 km severně od obce. Na Pádolí - osada tří chalup 1 km na sever od obce. Stará Huť - cesta která vede na kopec Ovčár.

Světcí: Neznámé.

I tĕng: 25 - Nevinnost → 21 - Skousnutí

Charakter: Z důvodů malého množství informací a nejasné představy o této oblasti jsme se rozhodli ji z charakterizace vypustit.

KAŇON BĚLÉ

Lokalizace: Okolí toku Bělé od pramene do vesnice Skuhrov nad Bělou.

Geomorfologie: Již poměrně blízko pramene se řeka zařezává do poměrně hlubokého kaňonu, který však doposud zůstává mělký. Po průtoku Deštným do Bělé vtéká řada přítoků, řeka nabírá sílu a rychlost a vytváří velmi hluboké a úzké koryto. Kolem hradu Klečkov již protéká bez přítoků a doslova se valí do skuhrovské "brány". Zde se kaňon otevírá a řeka dále teče velmi mělkým údolím.

Geologická situace: Prameniště se nachází na horninách tzv. stroňské skupiny. Těsně před vesnicí Deštné přechází přes hranici nahnutí do novoměstského krystalinika. Po výtoku ze skuhrovské "brány" se podloží mění na platformní sedimenty.

Hydrologická situace: Řeka Bělá je od svého pramene a po celé námi sledované délce regulována. Tato regulace spočívá v tom, že je celé koryto vybetonováno a v některých místech dokonce posunuto (např. kvůli výstavbě silnice v úseku Deštné - Skuhrov a v okolí Deštného).

Původní porost a současný botanický stav: Původním porostem v okolí pramene jsou květnaté bučiny. Dále jsou původní podél toku lužní lesy s olší, jasanem a jilmem, které se táhnou až ke Skuhrovu, pod ním by měly začínat olšiny. Na svazích kaňonu v úseku Deštné - Skuhrov jsou původní suťové lesy. Dnes vede údolím řeky asfaltová silnice, v oblasti CHKO však kolem ní nalezneme občas ještě pozůstatky lužních lesů. Svahy jsou pokryté smrkovými monokulturami, často s příměsí buku, nebo holými pasekami.

Využití člověkem: V dnešní době podél celého toku řeky vede asfaltová silnice a koryto řeky je pro tento účel velmi upraveno. Nejdůležitějším zásahem je zde kácení lesů, které zajišťují rovnováhu vodního systému. Svahy břehů jsou pokryté smrčínami, vysazovanými pro těžbu dřeva. Osídlení má zde formu dvou center, Skuhrova a Deštného.

Historické události: Jedná se o oblast historicky nejstarší (od příchodu Slovanů), neboť v dobách, kdy se kolem rozprostíraly jen pusté pralesy, vedla kaňonem Bělé důležitá obchodní stezka do Kladska. Na ní byly ve třináctém a čtrnáctém stol. zakládány strážní hrady. V naší oblasti se jedná o Skuhrov a Hlodný, která byl později nahrazen Novým Hradem (Klečkovým). Funkce hradů poměrně brzy zaniká (za Jiřího z Poděbrad), na místě Skuhrova vzniká velká vesnice.

Místní názvy: Antonínovo údolí - úsek Jedlová - Klečkov. Alba - Bělá. Poříčí - Údolí Bělé od Klečkova až po Skuhrov včetně

I tīng: 28 - Převaha velkého → 46 - Stoupání

Charakter: Základním a téměř jediným rysem této oblasti je směřovaný pohyb. Ten demonstruje jak řeka, tak obchodní stezka, dnes nahrazena asfaltovou silnicí. Řeka má zároveň funkci trychtýře, který všechny směry svádí do sebe a jedním průchodem vypouští ven. Nejdůležitějšími "sběrnými oblastmi" jsou údolí Deštného a oblast přítoku. Oním jediným průchodem je skuhrovská "brána".

Kaňon Bělé je nejvýznamnější tepna oblasti, a vše ostatní je na ní závislé.

Návrhy využití: Současné podpoření aspektu směřovaného pohybu asfaltovou silnicí je podle nás optimální. Dominantní zde však vždy byla a bude řeka Bělá, která pro svůj přirozený průtok potřebuje dostatek prostoru pro rozliv a společenstvo lužních lesů v okolí, které vodu při rozlivu vstřebává. V současné době je dno koryta silnicí výrazně narušeno a při rozlivu voda silnici poškodí. Nepřítomnost optimálního porostu také způsobuje příliš rychlý průtok řeky korytem a následné ničivé účinky v přilehlých vesnicích. Proto doporučujeme silnici od řeky vzdálit a vézt ji výše po svahu kaňonu. Výstavba by byla pravděpodobně finančně dosti nákladná, je však nutné si uvědomit, kolik finančních prostředků je nutné vynaložit na opravu současné silnice. Mimo to podobné záplavy, jaké přišly v roce 1998, mohou přijít kdykoli a je zde ještě otázka bezpečnosti.

Posouzení problému záplav

Z našeho hlediska k ničivým účinkům záplav v létě roku 1998 výrazně přispěli následující faktory:

1. Oblast masivu
 - zalesnění svahů smrčínami, ve vyšších polohách, kde jsou původní, jejich zničení emisemi
 - odlesnění některých strání
 - regulace toků
2. Oblast Deštného v Orlických horách
 - změna směru toku Bělé
 - zastavění bezprostřední blízkosti toku
 - regulace toků
3. Oblast přítoků
 - odlesnění některých strání
 - regulace toků
4. Oblast skuhrovské "brány"
 - zastavění bezprostřední blízkosti toku
 - regulace toků
5. Oblast plošina Dobrého
 - nedostatek lesů (remízků)
 - zastavění bezprostřední blízkosti toku
 - regulace toků
6. Oblast kaňonu Bělé
 - zastavění bezprostřední blízkosti toku silnicí
 - regulace toků
 - nepřítomnost původního porostu v okolí řeky (lužní lesy)

Návrhy ke zlepšení situace

1. Snažit se o obnovu původních bučin na svazích masivu
2. Zalesnění odlesněných strání
3. Odklonění silnice ze Skuhrova do Deštného více do svahu
4. Deregulace toku Bělé
5. Obnova lužních lesů na březích řeky
6. Situování další výstavby dále od řeky
7. V Deštném návrat Bělé do původního koryta (v rámci možnosti)

Poděkování:

Mgr. Františku Tichému za odborné konzultace

Mgr. Anežce Koutníkové za pomoc v terénu

Mgr. Jiřímu Kubelkovi za technickou výpomoc

Miloslavu Vovsovi za technické zajištění expedice

Pavlovi Jakobemu za technické zajištění expedice

Paní Suchánkové – kronikářce z Dobrého – za mnoho užitečných informací

Paní Kopecké z obce Brocná za mnoho užitečných informací

Dragounovi za ubytování a informace

Foto: Pavlína Dvořáková

Použitá literatura:

Rybář P. a kol.: Turistický průvodce ČSSR - Orlické hory
Olympia, Praha 1988

Forman R., Gordon M.: Krajinná ekologie
Academia, Praha 1993

Mísař Z. a kol.: Geologie ČSSR 1. - Český masív
SPN, Praha 1983

Kestřánek J. a kol.: Zeměpisný lexikon ČSR - Vodní toky a nádrže
Academia, Praha 1984

Dušek V. a kol.: Pověsti a příběhy Rychnovska 6.
Státní okresní archiv v Rychnově nad Kněžnou, Rychnov nad Kněžnou

Král O.: I - třing - Kniha proměn
Maxima, Praha 1995

Doucek A. a kol.: Hydrologický a hydrobiologický průzkum v jižní části okresu J. Hradec
S.R.G.PŠ o.p.s., Praha 1998

Studenti S.R.G. PŠ, o.p.s.: Česká Kanada '97 -Sborník výzkumných zpráv Expedice 1997
S.R.G. PŠ o.p.s., Praha 1997

Studenti S.R.G. PŠ: Expedice '95 -Sborník výzkumných zpráv
S.R.G. PŠ, Praha 1995

Kartografie Praha: Orlické hory (1:100000)
Kartografie Praha, Praha 1993

Klub českých turistů: Orlické hory (1:50000)
Klub českých turistů, Praha 1992

Michl L. a kol.: Povodeň Dobré 23.7.1998
OÚ v Dobřem, Dobré 1999-06-23

Kučera J. a kol.: Doberská ročenka 1997
OÚ v Dobřem, Dobré 1998

Vacek S.: Krajinou Orlických hor a Podorlicka
Okresní úřad Rychnov nad Kněžnou, Rychnov nad Kněžnou 1992

Alleau R.: Aspekty tradiční alchymie
Trigon, Praha 1993

Dethlefsen T.: Osud jako šance
O. Svoboda, Brno 1992

Beneš J. a kol.: Archeologie a krajinná ekologie
Nadace projekt sever, Most 1994

Šplíchal V.: Z historie Masarykovi chaty na Šerlichu

Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném, Deštné v Orlických horách

Láska J.: Kniha Léta páně
Vlastním nákladem, Vamberk 1948

Láska J.: Druhá kniha Léta páně
M.N.V. Skuhrov n. Bělou, Skuhrov n. Bělou 1990

Pivcová J.: Sklo z Orlických hor
Okresní muzeum Orlických hor v Rychnově n. Kněžnou, Rychnov n. Kněžnou 1992

Šůla J.: Pověsti Orlických hor 1
Vlastivědný aktiv, Deštné v Orlických horách 1986

Šůla J.: Pověsti Orlických hor 2
Vlastivědný aktiv, Deštné v Orlických horách 1987

Šůla J.: Pověsti Orlických hor 3
Vlastivědný aktiv, Deštné v Orlických horách 1988

Šplíchal V.: JuDr. Jindřich Štemberka - život a dílo
Městský úřad Rychnov n. Kněžnou, Rychnov n. Kněžnou

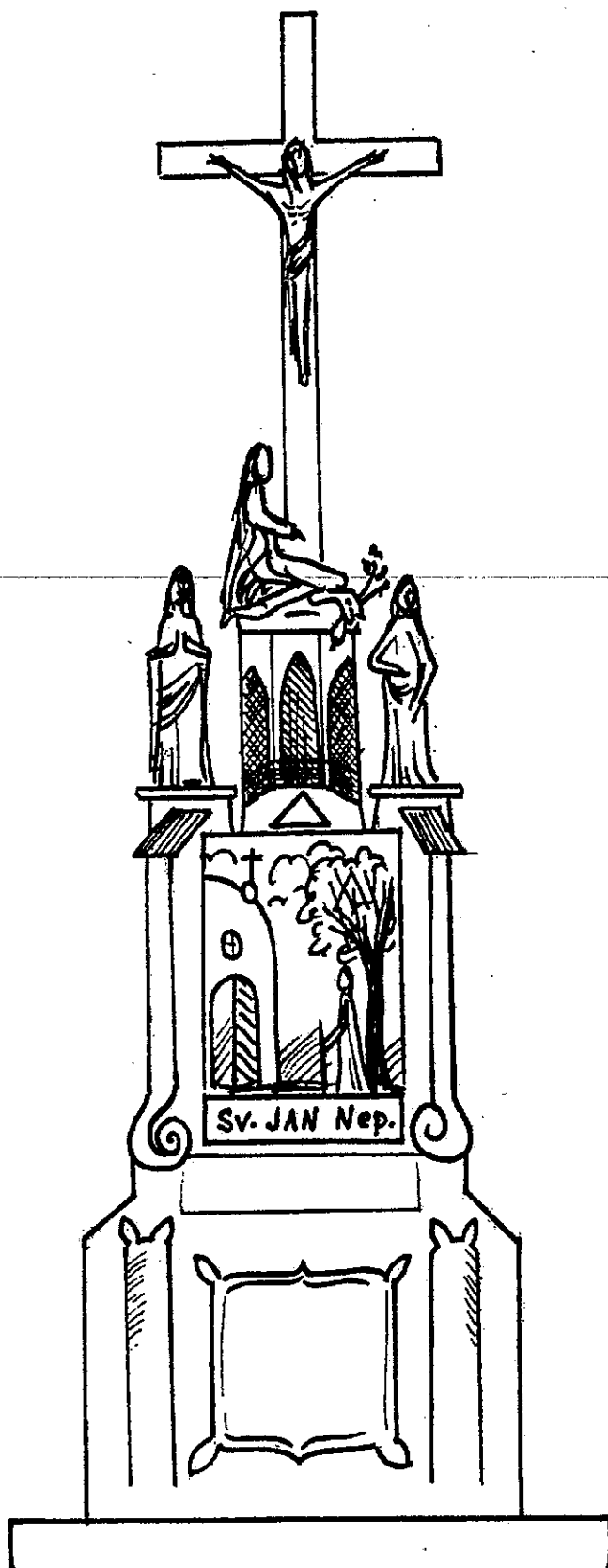
Povídání o orlickohorském sklářství 1
Vlastivědný aktiv, Deštné v Orlických horách 1986

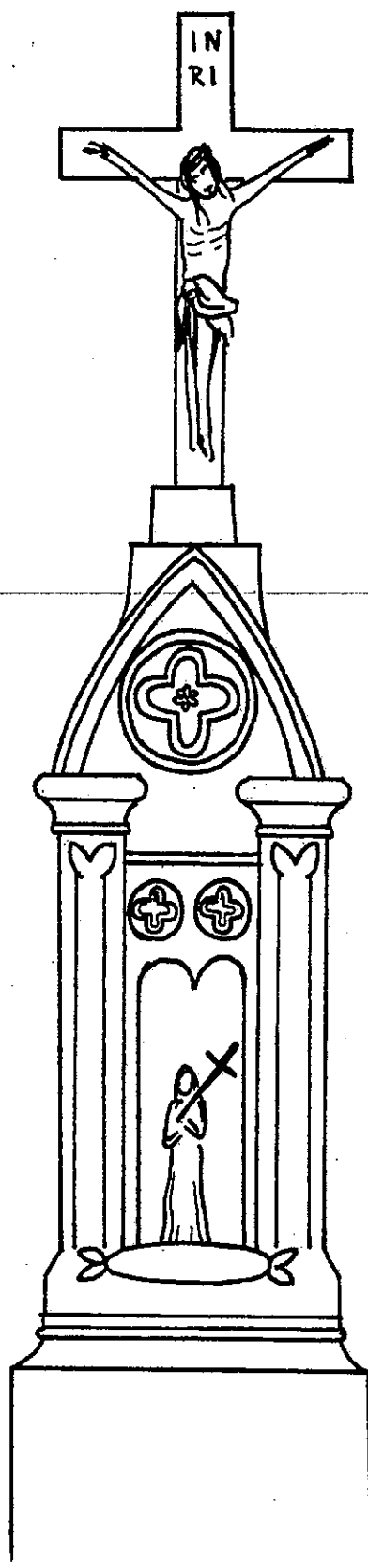
Povídání o orlickohorském sklářství 2
Vlastivědný aktiv, Deštné v Orlických horách 1987

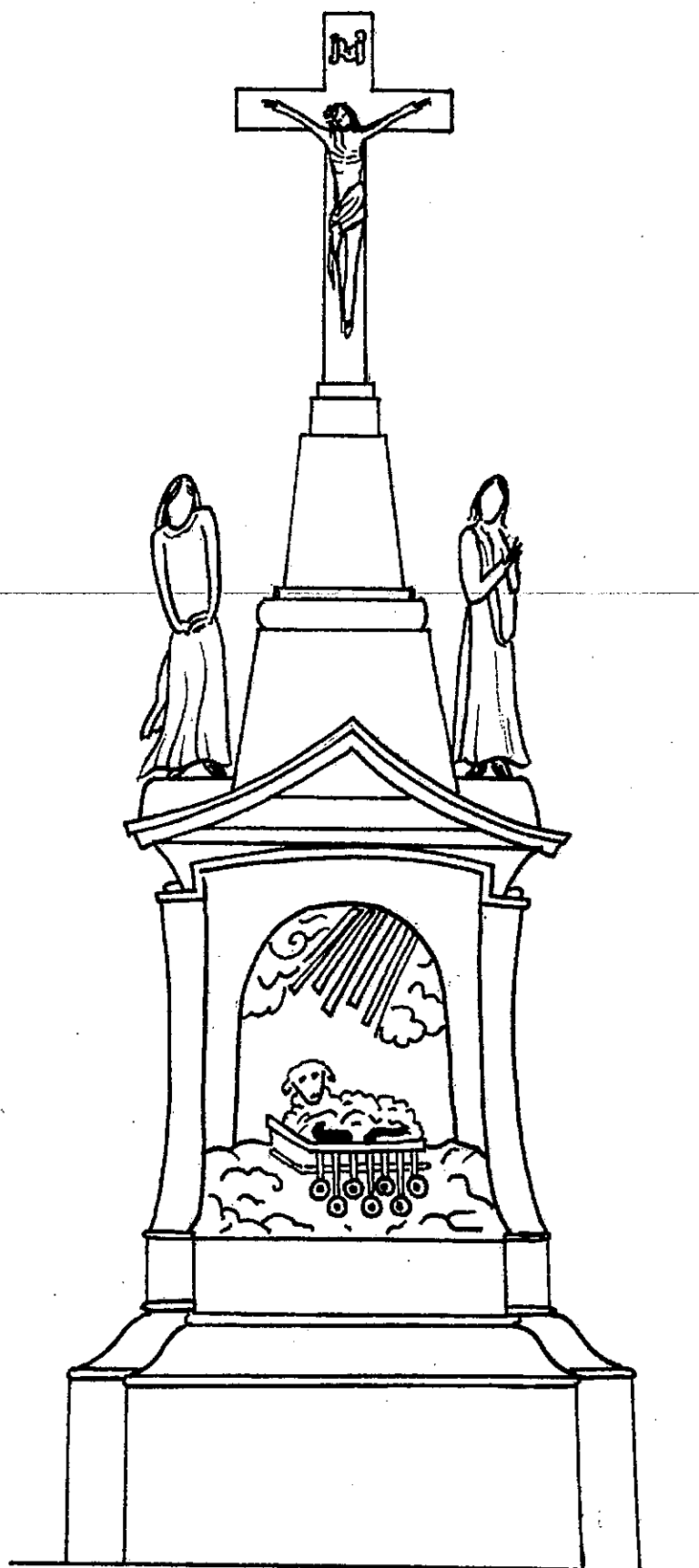
"Hrady a zámky na Rychnovsku" a další.

OBSAH:

ÚVOD:	2
CÍLE:	3
METODIKA:	3
TERÉNNÍ ZPRÁVA	5
VÝSLEDKY:	8
GEOMORFOLOGIE OBLASTI	8
GEOLOGICKÁ STAVBA	8
CHARAKTERISTIKA VODNÍ SÍTĚ	11
BOTANICKÁ ZPRÁVA	11
HISTORIE OBLASTI	12
MÍSTNÍ NÁZVY	21
POVĚSTI	27
ZÁVĚRY:	28
CHARAKTERIZACE OBLASTÍ A NÁVRHY VYUŽITÍ	28
POSOUZENÍ PROBLÉMU ZÁPLAV	38
PODĚKOVÁNÍ:	39
POUŽITÁ LITERATURA:	40

Ilustrace © Pavlína Dvořáková
Foto © Pavlína Dvořáková
Grafická úprava © Aleš Doucek